

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dětská píseň v kontextu učiva vyjmenovaných slov

Children's Songs in the context of learning grammar specific words

Michal Horák

Vedoucí práce: PhDr. Jiřina Jiříčková, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Dětská píseň v kontextu učiva vyjmenovaných slov* potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 2. 12. 2022

.....

Michal Horák

Rád bych touto cestou poděkoval své vedoucí diplomové práce, Jiřině Jiříčkové, Ph.D., za odborné vedení, rychlou komunikaci, milý přístup a velkou trpělivost. Dále děkuji učitelům ze základních škol, kteří se uvolili zapojit mé písně do výuky, za jejich ochotu a čas. Na závěr děkuji své rodině, spolužákům a přátelům, kteří mi byli během studia velkou oporou.

ABSTRAKT

Téma diplomové práce v obecné rovině spočívá v oblasti hledání funkčních mezipředmětových vazeb v rámci výuky žáků prvního stupně. Konkrétně jde o využití didaktického potenciálu písně ve výuce českého jazyka v učivu vyjmenovaných slov.

Teoretická část nastíní historii písně jako specifického hudebního druhu v kontextu umělé i neumělé hudby se zvláštním přihlédnutím k českým písním s didaktickým přesahem. Na základě zkušeností autora i studijní literatury předloží základní principy tvorby písně vhodné pro didaktické využití na prvním stupni základní školy a popíše osvědčené postupy pro dětskou interpretaci písně a jejich možná úskalí.

Praktická část práce nabídne soubor autorských textů a nahrávek jednoduchých a zapamatovatelných písní zpracovávajících učivo vyjmenovaných slov, dále zaznamená ověření funkčnosti uvedených písní v průzkumu ve výuce na základních školách. Práci doplní zpěvník s metodickou přílohou.

Cílem diplomové práce je zmapovat oblast problematiky dětských písní v mezipředmětové vazbě s českým jazykem a učivem vyjmenovaných slov ve výuce a navrhnout vlastní postupy v této oblasti. Hlavní výstupy práce mohou sloužit učitelům na 1. stupni základní školy jako smysluplný didaktický materiál se širším spektrem k použití.

KLÍČOVÁ SLOVA

První stupeň základní školy, dětská píseň, mezipředmětová vazba, učivo vyjmenovaných slov

ABSTRACT

The topic of the thesis is the search for functional intercurricular links in the teaching of first grade students. Specifically, it deals with the use of the didactic potential of song in the teaching of Czech language in the context of learning grammar specific words.

The theoretical part will outline the history of the folk song as a specific typological category of music in the context of artificial and non-artificial music, while focusing on the Czech songs with didactic overlap. Based on the authors experience and the literature researched for this thesis, the author will define the basic principles of song creation suitable for the didactic use at the first stage of primary school and describe the most effective ways of children's interpretation of the song and their possible pitfalls.

The practical part of the thesis will offer a set of author's lyrics and recordings of simple and memorable songs processing the curriculum of the grammar specific words, and will also measure the functionality of the listed songs in a primary school class survey. The work will be complemented by a songbook with a methodological annex.

The aim of the thesis is to map the area of children's songs in intercurricular links with Czech language and the topic of grammar specific words and to propose own methods in this area. The main outputs of the thesis can serve teachers at primary schools as a meaningful didactic material with a wider range for use.

KEYWORDS

Primary school, children's songs, intercurricular links, curriculum of grammar specific words

Obsah

Úvod	1
1. Aktuální stav dané problematiky	2
1.1. Mezipředmětová vazba výuky českého jazyka a hudební výchovy na 1. stupni ZŠ	2
1.2. Problematika vyjmenovaných slov	3
2. Pedagogicko-psychologická vývojová specifika dětí na 1. stupni ZŠ	5
3. Dětská píseň v kontextu vyučování.....	7
3.1. Historický kontext české dětské písně.....	7
3.1.1. Dětská píseň od 10. století	7
3.1.2. Česká dětská píseň umělá ve 20. století	13
3.1.3. Současná česká dětská píseň umělá.....	15
3.2. Úloha písně v životě dítěte	17
3.3. Dětská píseň s didaktickým přesahem	19
3.3.1. Zásady hudební kompozice a textové struktury	19
3.3.2. Zásady tvorby dětské písně v kontextu učiva vyjmenovaných slov	21
3.3.3. Zvukové zaznamenání písně.....	22
3.3.4. Metodologie práce s písní	23
4. Soubor autorských dětských písní v kontextu učiva vyjmenovaných slov a jejich ověření v praxi	26
4.1. Vlastní postup tvorby.....	26
4.1.1. Praktická hudební kompozice	27
4.1.2. Tvorba zpěvníku a námětů na aktivity	28
4.1.3. Zvukové zaznamenání písní v praxi	29
4.2. Soubor autorských dětských písní s vyjmenovanými slovy.....	32
4.2.1 Postup při práci s písněmi	32
4.2.2. Vyjmenovaná slova po B – píseň Zbyňku Zbyňku	33
4.2.3. Vyjmenovaná slova po L – píseň Blýská se na lepší časy	39
4.2.4. Vyjmenovaná slova po M – píseň V Litomyšli koupil jsem si myš	44
4.2.5. Vyjmenovaná slova po P – píseň Jsi pyšný, netopýře	50
4.2.6. Vyjmenovaná slova po S – píseň Synu, buď už sytý.....	56
4.2.7. Vyjmenovaná slova po V – píseň Vy, vysoký pane.....	60
4.2.8. Vyjmenovaná slova po Z – píseň Brzy jazyk	64

5. Ověření souboru autorských písní s vyjmenovanými slovy	68
5.1. Výsledky dotazníkového šetření.....	68
5.2. Výsledky ověření.....	69
6. Diskuse a doporučení do praxe.....	77
Závěr	81
Seznam použitých informačních zdrojů	82
Seznam příloh.....	87

Úvod

Při četbě známého citátu Jana Amose Komenského „*Cvičení mládeže jak učím, tak učím se samo v sobě milé, libé a jen jako hra neb kratochvíl nějaká jest.*“¹ jsem si vzpomněl na svá raná školní léta, kdy jsem musel leckteré učivo složitou cestou automaticky memorovat, aniž by mi tento proces přinášel jakékoliv potěšení. Výstižným příkladem bylo učení vyjmenovaných slov nazpaměť, které se podobným způsobem předává na prvním stupni základních škol i dnes.

Při volbě tématu své diplomové práce jsem proto zvolil zpracování méně tradiční cesty výuky učiva vyjmenovaných slov. Neboť se již přes jedenáct let aktivně věnuji oblasti tvorby a interpretace písně nejen pro dětské posluchače, využil jsem svých zkušeností z praxe a vytvořil soubor písní, z nichž každá hravou formou přibližuje jednu skupinu vyjmenovaných slov. Každá píseň disponuje nahrávkou, notovými zápisy i portfolioem námětů na aktivity, které může učitel využívat dle svých preferencí nejen v hodinách českého jazyka či hudební výchovy a které jsou přiloženy k práci.

Má diplomová práce popisuje detailněji problematiku učiva vyjmenovaných slov a smysl mezipředmětových vazeb na 1. stupni ZŠ. Dále přibližuje historický kontext dětské písně, její současné moderní pojetí a úlohu v životě dítěte. Její další kapitoly už se věnují zásadám kompozice dětské písně s didaktickým přesahem, na jejichž základě popisují vlastní tvůrčí proces. Nakonec jsou písně a aktivity ověřeny v pilotních vyučovacích hodinách několika základních škol a poznatky jsou zpracovány v závěrečných kapitolách práce.

Jsem přesvědčen, že práce s písněmi může žáky nejen bavit, ale i nenásilnou cestou přirozeně naučit složité učivo vyjmenovaných slov. Vypracované náměty na aktivity mohou sloužit učitelům k běžnému použití ve výuce a tím jim výuku ulehčit a zpestřit.

¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské: povinná četba pro pedagogické školy - třídy pro přípravu učitelek mateřských škol*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. s. 12.

1. Aktuální stav dané problematiky

V současné době není oblast hudební tvorby cílené pro dětského posluchače příliš rozsáhlá. Řada autorů na děti ve svém díle úplně zapomíná a zřídka se setkáme s tím, že by autor věnoval dětem celé své dílo. Hudební vědci a kritici se o dětské písni také příliš nezajímají, natož aby je podrobovali analýzám a hodnocením. Obecně tedy bývá toto téma hodně opomíjeno, či dokonce upozaděno.² V době, ve které se nacházíme a která nabízí volný přístup k internetu, se dětem často předkládá nekvalitní hudební materiál, neboť dítě může být posluchač nenáročný a věrný, což může být snadno zneužito ke komerčním účelům. Bohužel tyto písni často dětské publikum nikterak nerozvíjí, a tudíž marní jeho potenciál. „*Kdysi se dětem líbily příběhy, ale dneska tíhnou ke zkratce, jsou rychlejší,*“ říká známý skladatel dětských písni Jaroslav Uhlíř.³ Na druhou stranu pečlivě propracované dílo z pedagogicko-psychologického a hudebně-výchovného hlediska může nejen rozvinout hudební citění dětskému posluchači, ale i rozšířit obzory samotnému autorovi, protože výsledek pak bývá na vysoké umělecké úrovni, tvrdí Mazurek.⁴

Nabízí se proto věnovat pozornost propojení dětské písni a kvalitního obsahového sdělení dětskému posluchači. Následující podkapitoly nabídnou vhled do tématu problematiky učiva vyjmenovaných slov a mezipředmětových vazeb v kontextu hudební výchovy, které dají základ autorově tezi o dětské písni v kontextu učiva vyjmenovaných slov.

1.1. Mezipředmětová vazba výuky českého jazyka a hudební výchovy na 1. stupni ZŠ

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) spadá hudební výchova do oblasti Umění a kultura s časovou dotací 1 vyučovací hodiny týdně (nejedná-li se o školy s možností rozšířené výuky hudební výchovy). Právě v RVP ZV jsou klíčové kompetence, tj. kompetence občanské; sociální a personální; k učení; komunikativní; k řešení

² Hudba pro děti a mládež. *Jamusica* [online]. JAMU, Brno: Jamusica, 2018 [cit. 2022-11-18]. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>

³ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Druhé doplněné vydání. [Praha]: Imagination of People, 2012. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-87685-04-4, s. 144.

⁴ MAZUREK, Jan. *Hudba pro děti a mládež*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1984.

problémů, definovány izolovaně, ve skutečném vyučování se ale navzájem prolínají a je možné je rozvíjet skrze několik školních předmětů.⁵ Vzniká pak jakási nadpředmětová vazba, která může žákům učivo zpestřit a zpříjemnit, přičemž učební záměr zůstane zachován. „Větší cíle (někdy se jim v zahraniční literatuře říká velké myšlenky – big ideas) zcela přirozeně překračují hranice vědních oborů i školních předmětů. Chceme-li je tedy vyjádřit, uchopit, rozpracovat, tak se ve škole nabízí tzv. mezipředmětové vztahy.“⁶

Vztah žáků k hudbě je třeba budovat i mimo vyhrazené hodiny hudební výchovy, neboť časová dotace jedné hodiny týdně není mnoho. Hudební výchova má ale tu výhodu, že její prvky se dají v běžném vyučování nenásilně používat. Častou implementací hudební výchovy bývá navození atmosféry při zahájení hodiny, tedy motivace žáků. Jedná se nejčastěji o básničky, rytmická cvičení, píseň, hru na tělo a ostatní hudební činnosti.⁷

Hudební aktivity velmi dobře fungují ve spojení s rozličnými texty, čtenářskými články, literárními příběhy, básněmi, a to jak při poslouchání, čtení, reprodukci i vlastní tvorbě. Proto je vhodné jejich využití v příslušných hodinách českého jazyka. Do příslušných činností se dá zařadit kromě zpěvu či hry na tělo i aktivní poslech hudby, hra na nástroj (například Orffovy nástroje), poslech příběhu s hudební pohádkou a vlastními představami se zavřenýma očima, předvádění pohybem i hlasem, domýšlení příběhu apod. Využita je práce sborová, ve skupinách, dvojicích i práce samostatná.⁸

1.2. Problematika vyjmenovaných slov

Jako vyjmenovaná slova jsou označována domácí slova (výjimečně i zdomácnělá: lyže), v jejichž kořenech (výjimečně i v příponě: brzy, slepýš, kopyto) se píše po tzv. pravopisně obojetných souhláskách y/ý. Toto y/ý píšeme rovněž ve slovech odvozených. Osobní

⁵ ČERNÁ, Melanie. *Teoretické reflexe hudební výchovy. Implementace hudební výchovy do dalších vzdělávacích oblastí na 1.stupni*. 2016. roč. 12, č. 2. ISSN1803-1331.

⁶ STARÝ, Karel a Martin RUSEK. *Rozvoj mezipředmětových vztahů ve škole: Metodický materiál pro učitele*. 2019. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta: Univerzita Karlova, 2019. ISBN 978-80-7603-100-5. s. 7.

⁷ DUZBABA, Oldřich. *Vybrané kapitoly z hudební pedagogiky a didaktiky hudební výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-165-6.

⁸ ČERNÁ, Melanie. *Teoretické reflexe hudební výchovy. Implementace hudební výchovy do dalších vzdělávacích oblastí na 1.stupni*. 2016. roč. 12, č. 2. ISSN1803-1331.

a zeměpisná jména se pravopisným pravidlům nemusejí vždy podřizovat, proto se v souladu s tradicí lze setkat se jmény Mlynář i Mlinář, Syrovátka i Sirovátka, Zima i Zyma, Solopisky i Solopisky apod.⁹

Výuka vyjmenovaných slov připadá podle RVP ZV do třetího ročníku ZŠ a již tradičně vychází z memorování příslušné řady žáky, objasňování významu jednotlivých slov a uvádění slov příbuzných. Doporučuje se, aby před zahájením tématu vyjmenovaných slov učitel probral morfemickou stavbu slova tak, aby žáci poznali kořen slova a mohli pak zvládat identifikaci slov příbuzných se slovy vyjmenovanými vzhledem k uplatnění pravopisného pravidla psaní ypsilonu. Mnozí autoři (například E. Hájková, R. Brabcová, M. David) se domnívají, že žáci, kteří se řady vyjmenovaných slov naučí nazpaměť a zapamatují si též pravidlo o ypsilonu, pak přesto při samostatném psaní dělají chyby. Mnoho energie vynaloží na zapamatování přesného pořadí slov v řadách, ale když narazí na slovo, jehož pravopis mají řešit, nejsou schopni říci, zda je v sledované řadě vyjmenovaných slov, nebo není. Někteří učitelé jsou dokonce schopni ptát se na otázky typu „Co je v řadě po pytli?“ apod., což je podle Hájkové (2021) požadavek zcela zcestný.¹⁰

*„Kromě pamětného osvojení řad by měl žák rozlišovat pojmy vyjmenované slovo, jiný tvar vyjmenovaného slova a slovo příbuzné. Toho pak využívá při zdůvodňování pravopisu a při hledání řešení, zda napíše po obojetné souhlásce y, nebo i.“*¹¹ Tyto tři pojmy se také často žákům pletou, je tudíž nezbytné je hned na počátku správně vymezit a vyhýbat se komplikovaným situacím, které by mohly žáky zbytečně mást.

⁹ Internetová jazyková příručka [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 22. 9. 2022. <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

¹⁰ HÁJKOVÁ, Eva. *Kapitoly z didaktiky českého jazyka pro 1. stupeň ZŠ*. [Praha]: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2021. ISBN 978-80-7603-268-2.

¹¹ DOLEŽALOVÁ, Kamila. *Vyjmenovaná slova v učivu na 1. stupni ZŠ* [online]. Brno, 2007 [cit. 2022-09-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/rtwsk/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Květoslava KLÍMOVÁ.

2. Pedagogicko-psychologická vývojová specifika dětí na 1. stupni ZŠ

Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. Role školáka je limitována dosažením určitého věku a jemu odpovídající vývojové úrovni. Proto funguje i jako určité potvrzení normality. Škola je pro dítě symbolem, se kterým se více nebo méně ztotožňuje a v tomto smyslu se stává součástí jeho osobní identity.¹²

Škola přináší do života dítěte nové zátěžové situace. Musí se náhle odprostit od potřeby důrazu na vlastní individualitu a přestat si přičítat zásadní význam. Další nový sociální aspekt přichází ve vztahu žáka a učitele, který vychází z nutnosti plnit určité normy a požadavky. Dítě tudíž může proto lehce ztratit pocit bezpečí a vlastní výjimečnosti, která byla budována rodiči. Dalším mezníkem v životě dítěte je přijetí vlastní odpovědnosti a následky vlastních činů. Zřetelné hodnocení učitele totiž může mít ten dopad, že se děti mohou snadno srovnávat s vrstevníky. To pak vede ke zvýšené míře porovnání a soutěživosti. Tím se zvyšuje míra nejistoty v žákově konání a může se tím blokovat rozvoj žákových individuálních talentů. „Tzv. výkonnostní frustrace (neboli strach se selhání) se u dětí projevuje nedostatkem motivace k překonávání překážek. Dítě raději činnost nevykoná, než by riskovalo špatný výsledek.“¹³ Sebehodnocení mladšího školáka je citlivé, neboť je silně závislý na mínění okolí. Nemá ještě takovou schopnost tyto názory korigovat a emocionálně odolávat eventuálním výkyvům.¹⁴ V tomto období by měli dospělí pomáhat dítěti rozvíjet techniky zvládnání stresu, učit je porozumět emocím, empatii, rozvíjet komunikaci a vyjadřovat se o emocích přiměřeným způsobem.

Okolo 10. roku dítěte začíná klesat autorita učitele a dítě se zajímá spíše o názor vrstevníků. „Vrstevnické vztahy jsou vrtkavé a nestálé. V jednu chvíli se dítě pohádá a cítí prudkou nenávisť, v druhé chvíli se udobří a skamarádí. Děti se ve skupině učí strategickému myšlení, spolupráci, komunikaci, soupeření, smyslu pro fair play, učí se zvládat frustraci

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X.

¹³ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6. s. 403.

¹⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X.

z prohry a odolávat nátlaku skupiny."¹⁵ Výrazným znakem dalšího socializačního postupu v životě dítěte je vytvoření skupinových identit. Děti vytváří spolky a skupiny. Je v nich jasná hierarchie, jsou zde určeny podmínky členství apod., ale standardně nemají dlouhého trvání. Hlavním sdružujícím bodem často bývá společný zájem, ať už společenský, sportovní, hudební nebo jiný.

Pozornost dítěte v tomto období si učitel nemusí získat snadno. Během prvních dvou let školní docházky musí učitel zpravidla užít přímého podnětu k získání pozornosti dítěte. Všechno cizí, abstraktní nebo nesouvislé s dětskou zkušeností je neshodné s dětskou psychikou. Učitel musí tudíž apelovat na jeho bezděčnou pozornost, tzn. pozornost, která je ovlivňována především emocemi a vlastními motivy dítěte. Projevy bezděčné pozornosti se postupně omezují a přibývá volního úsilí – pozornost se mění v úmyslnost, tj. vyšší stupeň pozornosti, jejíž zaměření je určitější, uvědomělejší a dítětem kontrolovanější.¹⁶ Paměť se rychle zdokonaluje, na počátku neúmyslná a mechanická se postupně stává záměrnou a vycházející z racionálního či logického úsudku.¹⁷

V kontextu hlasových dispozic odpovídá poměr rejstříků v dětském hlase stavbě ženského hlasu. Zdravý a správně rozezpívaný hlas zní jednotně, přechod z hrudního do hlavového rejstříku je zcela plynulý. Na prvním stupni základní školy se orientační rozsah mění podle věkových období. Podle Aleny Tiché se rozsah dítěte mladšího školního věku pohybuje od c^1 do f^2 , od 10 let až do puberty v rozmezí $a - a^2$.¹⁸

¹⁵ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6. s. 408.

¹⁶ BUDIGOVÁ, Petra. *Mezipředmětové vztahy v hodinách hudební výchovy a anglického jazyka*. 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Tichá, Alena.

¹⁷ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

¹⁸ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

3. Dětská píseň v kontextu vyučování

Dětská píseň zaujímá v životě dítěte specifickou pozici, kterou se následující kapitola pokusí komplexně nastítnit – od historicky prvních zmínek o písni v hudebně-výchovném kontextu, přes specifika současných dětských písní až po znaky a zásady tvorby písně s didaktickým přesahem.

3.1. Historický kontext české dětské písně

Muzikolog a hudební pedagog Gregor tvrdí, že si lidé dlouho neuvědomovali speciální úkoly zpěvu a hudby pro děti. Nedokázali se hlouběji zahledět do nitra dětské bytosti, zamyslet se nad jejími stavy a nechápali specifičnost dětského světa. Tuto propast, která rostla mezi světem dospělých a dětí, bylo a je třeba překlenout.¹⁹

3.1.1. Dětská píseň od 10. století

Prvopočátky hudební výchovy se u nás začaly objevovat v souvislosti rozšiřování liturgických zpěvů katolické církve. Již v 10. století se vyučoval latinský liturgický zpěv římský na škole v Budči u Slaného, na její tradici v 11. století navázala Pražská škola. Současně probíhala výuka zpěvu také při klášterech, například na Moravě při klášteře v Rajhradě. První dvanáctičlenný pěvecký chlapecký sbor vzniká na konci 13. století při chrámu na Vyšehradě.

Pěvecké školy zažily rozkvět za vlády Karla IV., na jehož popud byl roku 1344 utvořen při katedrále sv. Víta v Praze chrámový sbor, jehož součástí se staly i žákovské sbory, které se staraly především o přesné provedení gregoriánských chorálů.

V době husitských válek byli chlapci i dívky školeni především v jednohlasé písni, která se stala mocnou ideovou zbraní. Jak uvádí Gregor a Sedlický: „*Víme, že známý husitský kněz Jan Čapek kladl velkou váhu na zpěv dětí, shromažďoval je kolem sebe a učil je písním, jež se*

¹⁹ GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 7.

pak rozléhaly po ulicích (například Dietky, bohu zpievajme). Žižka pokládal zpěv všech za křesťanskou povinnost, zvláštěně pění Otčenáše. Znamé pak bylo užití zpěvu k účelům vojenským.“²⁰

V době humanismu v 16. století na partikulárních školách dostává hodina zpěvu hned po latině roli hlavního předmětu. Někteří měšťané chtěli, aby žáci zpívali v určitý den týdne k jejich počtě i mimo vyučování. Dokládají to mnohá stipendia založená nebo před smrtí odkázaná měšťany. Zpívalo se tedy při příležitostech jako křtiny, pohřby, vítání královského nebo jiného úředníka. Žáci dovedli zpívat na začátku 17. století vícehlasé kantáty a „muteta“, zpívaly se skladby autorů jako například Josquin Després či Orlando Lasso. Zpěvem se začínalo a končilo každodenní vyučování až do 19. století, umělé písně měly místo mimo vyučování.

Vrcholem snah humanistického školství bylo pedagogické a didaktické dílo Jana Amose Komenského. V tomto výchovném systému kladl velký důraz na zpěv a na múzickou výchovu obecně. Ve svém stěžejním díle, *Velké didaktice*, zařazuje zpěv a hudbu jako nedílnou součást celého vyučovacího procesu, tedy zásadním požadavkem obecného vzdělání. Ve svém díle *Informatorium školy mateřské* zaznamenal první známou dětskou píseň, ukolébavku *Spi mé milé poupě*, určenou dětem předškolního věku. Píseň respektuje požadavky dětské psychiky a zůstala v dětské literatuře dlouho ojedinělou.²¹

V době pobělohorské trpěly české země odchodem mnohých umělců i kantorů do emigrace, zrušily se mnohé školy a tím byl pokrokový vývoj ochromen. O existenci kulturního lidového bohatství se postaraly především zbylé školy a vesničtí kantoři. Anglický hudební historik a skladatel Charles Burney (1726 – 1814) ve svém *Hudebním cestopisu 18. věku* popisuje české země v této době takto: „Procestoval jsem celé království české od jihu až k severu a poněvadž jsem velmi pečlivě sledoval, jak se prostý člověk učí hudbě, shledal jsem posléze, že nejenom v každém větším městě, ale také ve všech vesničkách, kde jen je triviální škola, učí se chlapci i děvčata hudbě. ... Rovněž v Lovosicích, asi dvě nebo tři stanice od saských

²⁰ GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum (Supraphon). s. 13.

²¹ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

hranic, je hudební škola, kterou navštěvuje více než sto chlapců a děvčat; hudbě se učí, kdo si ji zvolí.“²²

V 17. a 18. vznikají hudební školy při kostelních a klášterních institucích, vznikají tedy koleje pro chudé a nemajetné děti, které byly hudebně nadané. Ty se pak na studiích živily hudbou a zpěvem „ke cti a Boží slávě“, mj. tuto instituci při starobrněnském klášteře navštěvoval i hudební skladatel Leoš Janáček. Z tohoto období se dochovalo taky mnoho učebnic hry na hudební nástroj, například od J. J. Quantze, D. G. Türcka nebo Leopolda Mozarta.²³

Dětské lidové písně se zpravidla předávaly v rodinných kruzích. „*Lidových autorů bylo nespočetné množství. Na dědině uměl každý zpívat nebo hrát na nějaký hudební nástroj, a tak bylo přirozené, že skládal také písně.*“²⁴ Jednalo se především o ukolébavky, písně o lásce k rodičům či zvířatům, rozpočítadla apod. Kromě díla Komenského se vliv dětských písní objevuje i v díle rožmitálského kantora Jana Jakuba Ryby. Vlivem Velké francouzské revoluce, která přinesla do Evropy osvícenskou myšlenku svobody a rovnosti národů, byla Rybova doba příhodnější pro uplatnění lidové písně a tance ve školní výchově. „*Jako učitel, pečlivý hudební pedagog a význačný skladatel nemohl opominout žánr dětské písně. Jeho doba zdůrazňovala vlasteneckou výchovu mládeže. Proto odstraňovala ze školy latinský zpěv a nahrazovala ho zpěvem českým.*“²⁵ Roku 1804 napsal a vydal sbírky *Radovánky nevinných dětí o Vánocích*, následovala sbírka *Dvanáct nových českých písní ode mne opět do muziky uvedených*, *Průvod dobré Bětulinky*, a nakonec *Dar pilné mládeži*, která obsahovala dvanáct dětských písní, z nichž nejpopulárnější byla *Ukolébavka*²⁶, která se z českých obrozeneckých škol dostala až do českých obrozeneckých pěveckých sdružení v úpravě Františka Škroupa. Melodika této písně dokazuje, že byl Ryba dobře seznámen s lidovými dětskými ukolébavkami:

²² BURNEY, Charles. *Hudební cestopis 18. věku*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966. Hudba v zrcadle doby (Státní hudební vydavatelství). s. 277 – 281.

²³ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

²⁴ BONUŠ, František. *Lidová píseň a její tradice*. Ilustroval Mikoláš ALEŠ. Praha: Osvěta, 1952. Edice přednášek pro osvětové besedy, Sv. 63. s. 11.

²⁵ GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 14.

²⁶ GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 15.

Andante

p Spi, má zla - tá. bou - be - la - tá. spi. má hu - bin - ko.

5 Noc se blí - ží. o - či klí - ží. spi má du - šin - ko.

Obr. č. 1: Rybova píseň Ukolébavka ze sbírky Dvanáct nových českých písní ode mne opět do muziky uvedených (1808)

V letech 1835 až 1839 vzniká jeden z prvních sborníků českých umělých písní, *Věvec ze zpěvu vlasteneckých*. V něm je doloženo hledání nových cest české umělé hudby a zpěvu mezi vlivem vídeňského klasicismu a francouzsko-německého romantismu. Téže cestu paralelně razily i dětské písně, které vznikaly současně s těmi umělými. V té době se začal jevit zájem o písně dětem přístupnější, neboť dosud objevená dětská poezie byla často káravá, mravoučná a neveselá. Průkopníky veselých písní a říkadél byli básníci Karel Vinařický a František Doucha. Do písní se dostávají témata z běžného dětského života, často v nich vystupují zvířátka, řemeslníci, šumaři apod. Neznámější je z tohoto období píseň Františka Michla na verše Karla Vinařického, *Tluče bubeníček*²⁷. Píseň má dvoudílnou formu, vyniká také jasným pochodovým rytmem:

Marcia

Tlu-če bu-be - ní-ček, tlu-če na bu - ben a svo-lá-vá ho - chy: Ho-ši pojd-te

8 ven! Za-hra-jem si na vo-já-ky, má-me puš-ky a bo-dá-ky, ho-la, ho-la,

14 hej, ni - kdo ne - meš - kej!

Obr. č. 2: Píseň Františka Michla na verše Karla Vinařického, *Tluče bubeníček*

VĚTROVEC, Zdeněk. Dětská píseň umělá a její využití ve výuce na 1. stupni ZŠ [online]. Brno, 2010 [cit. 2022-09-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/g1ukw/>. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Judita KUČEROVÁ. s. 9.

V této vlně vzniká také sbírky *Třicet dětských písní* a *Sebrání dětských písní* obrozeneckého skladatele Jana Theobalda Helda. Heldovy písně vychází z dětem blízkých námětů a díky malému hlasovému rozsahu jsou intonačně nenáročné. „*Michlovy a Heldovy dětské písně se uplatnily především v obrozenecké škole, jež se stávala zásluhou vlasteneckých učitelů a kněží důležitým činitelem ve výchově příslušníků první české inteligence, generace Jungmannovy, Škroupovy a Mánesovy. Přitom si česká buržoasie uvědomila, že musí dát do rodící se české školy učitele vzdělaného nejen v mateřském jazyce, čtení a psaní, ale i ve zpěvu.*“²⁸ S rostoucí popularitou dětské písně vzniká místo chrámových zpěvů nová forma společenské zábavy, akademií, besídek a školních vystoupení.

Až mezi sedmdesátými a osmdesátými lety 19. století se začíná stávat hlavním materiálem v hudebních výchovách píseň lidová na úkor církevních umělých písní s mravoučnou tendencí. Významným autorem tohoto období je spisovatel a básník, Josef Václav Sládek, který je zároveň označován za zakladatele novodobého českého básnictví pro děti. Sládka v jeho verších inspirovala především láska k vlastní dceři Heleně a k dětem přítele Františka Heritesa. Sládkovy sbírky básní pro děti *Zlatý máj* (1887), *Skřivánčí písně* (1888), *Zvonky a zvonky* (1894) jsou jen fragmentem jeho básnického díla, ale staly se zásadními průkopníky v oblasti dětské poezie.²⁹ V časopisu *Lumír* z roku 1887 se Sládek kriticky vyjádřil k dosavadně vydaným sbírkám takto: „*Samé mentorování, samé kantorování, toho dětská mysl nesnese! Mluvte krásou, poesíí a pravdou!*“³⁰ Sládek ve své tvorbě usiluje o posílení lásky dětí k domovu a vlasti, morálce, poctivosti a nepředstíranému veselí. Tím zcela „zesvětštil“ poezii a zbavil ji církevních vlivů a náboženského poučování. Na Sládka vzápětí svou tvorbou navázali další známí autoři dětské poezie té doby, například Karel Václav Rais, Josef Kožíšek, František Serafínský Procházka a další.³¹

²⁸ GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 18.

²⁹ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

³⁰ Lumír. Praha. 29. vydání. 1878-1881. ISSN 1212-0243. cit. In: GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 23.

³¹ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

Významným skladatelem, který první zhudebňoval Sládkovy verše pro děti, byl Jan Malát. „*Nebudeme daleko od pravdy, nazveme-li Maláta tvůrcem moderní české písně školní, kterýž nemálo přispěl k vytříbení a prohloubení běžných názorů o tomto zanedbaném odvětví skladatelské praxe,*“³² píše Adolf Cmíral v periodiku *Pedagogické listy*. Zhudebnil také díla básníků K. J. Erbena nebo A. Kosiny, hudebně spolupracoval i se skladatelem Zdeňkem Fibichem. Mezi Malátovy nejvýznamnější díla patří *Dvojzpěvy pro mládež*, *Z ráje mládí* nebo *Písně pro školu i dům*.³³

Obr. č. 3: Malátova píseň *Vlaštovky táhnou* na text J. V. Sládka

Na Sládkovy básně tvořil hudbu i Karel Bendl, tehdejší sbormistr pražského *Hlaholu*. Díky svému hudebnímu vzdělání uchoval písně promyšlené v hlasové poloze. Zvláštní pozornost ve své tvorbě dětské písně věnoval realistickému melodickému zaznamenání přírodních zvuků (zpěv kukačky v písni *Žežulka*, skoky psa v písni *Ten náš pes* apod.), to vše v maximálním uměleckém provedení v klavírním doprovodu. Rytmus tradičně uchovává v rámci osminových a čtvrtkových not.

Dalším výrazným skladatelem dětské písně byl již zmíněný Zdeněk Fibich. Jeho nejznámější sbírka s názvem *Poupata* z roku 1985 obsahuje pět dětských písní s průvodem klavíru. Písně jsou melodické a technicky i výrazově přiměřené dětem.³⁴

³² *Pedagogické rozhledy*. Praha: Dědictví Komenského. 27. vydání. 1888 – 1932. cit. In: GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 24.

³³ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

³⁴ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

Ze známých skladatelských jmen nelze opomenout Antonína Dvořáka, který ve své tvorbě rovněž nebyl uzavřen dětskému světu. Například jeho známé *Moravské dvojzpěvy* jsou vděčnými zpěvy pro žáky vyšších tříd středních škol. Přímo dětem určil dvě *Ukolébavky s doprovodem klavíru* nebo *Dětskou píseň pro dva hlasy* věnovanou roku 1880 dětem nakladatele Emanuela Starého. Svým zpracováním výrazně neodbočuje od Maláta nebo Bendla, skladby jsou opět postaveny na lidových prvcích.

Lidová píseň se ke konci 19. století těší velkému zájmu veřejnosti v souvislosti s národním obrozením. Spisovatel a pedagog Konrád Pospíšil prosadil zařazení lidové písně do školního vyučování, což způsobilo obrat v tehdejší pěvecké školní výchově. Otevřeně se Pospíšil ohradil vůči liturgickým zpěvům jako součásti běžné výuky a chtěl, aby se jim učilo mimo školu. V roce 1909 se stal autorem sbírky lidových a umělých písní pro děti, *České čítanky notové*, která se začala objevovat ve školách jako pomůcka. „*Sbírka vzbudila sympatie českých dětí k lidové písni a podnítila u nich hlubší chápání jejich krás.*“³⁵

3.1.2. Česká dětská píseň umělá ve 20. století

Ve dvacátém století pronikají do českých zemí zahraniční vlivy, například Sergej Prokofjev a jeho hudební pohádka *Pěť a vlk*, Carl Orff a jeho systém hudební výchovy *Schulwerk*, nebo Béla Bartók a jeho sbírka dětských písní *Pro děti* inspirovaná maďarským folklórem.³⁶ Po roce 1900 se dá hovořit o velkém rozmachu hudební výchovy pro mládež, vznikají pěvecké školy a spolky, a na malátovsko-bendlovskou tradici navázala svou tvorbou i řada významných autorů, například Vítězslav Novák, Jaroslav a Josef Křičkové, Karel Konvalinka, Karel Emil Macan aj. Významným reformátorem byl zmíněný Jaroslav Křička, který díky dobré znalosti kompozičních technik, psychologie dítěte a intonace dětské řeči přišel s hudebně promyšlenější dětskou písní. K prvním Křičkovým skladbám patří *Tři bajky* podle pohádek Boženy Němcové, které byly určeny koloraturnímu sopránu a byly psány v recitačním stylu, který přecházel do dramaticky a charakteristicky ztvárněné „mluvy zvířat“.

³⁵ GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 36.

³⁶ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

Svou další sbírku *Dětem* opět opírá o lidovou dětskou píseň, obzvláště zhudebňuje říkadla Karla Jaromíra Erbena. S velkým úspěchem se setkala jeho sbírka *Písňe a pochody pro československou mládež ve škole i doma*, která byla určena především běžné mládeži. „V těchto sbírkách spatřujeme nejkladnější stránky Křičkova uměleckého projevu pro děti. Uplatňuje se v nich osobitá Křičkova melodie, dětsky radostná, svěže naladěná, zpívající o jaru a zhudebňující humorné a vtipné verše význačných českých básníků.“³⁷ Ve stejné době přispěl svým dílem určenému dětem i národní umělec Vítězslav Novák. Napsal jedinou dvoudílnou sbírku jednohlasých písní pro děti, *Jaro*, v níž vychází ze stejných textů Josefa Václava Sládka jako kdysi Bendl.

Během druhé světové války nastala pro školství zcela nová situace, když se české země staly součástí německé říše. Měšťanské školy se změnily na školy „hlavní“ a středních škol výrazně ubylo. Pedagogické oddělení pražské konzervatoře a brněnská konzervatoř byly roku 1944 uzavřeny, což znemožňovalo učitelům zpěvu další pokračování ve studiu. Hudba se tak kvůli tíživé politické situaci stala prostředkem politického vyjádření a uvolnění. Písňe apelovaly na národní hrdost více než kdy dříve, ve školách se zpívalo vedle starých písní jako *Svatý Václave* či husitských zpěvů také klasické lidové písňe. „*Ba i Hašlerova Ta naše písnička česká symbolizovala ve škole ztracenou svobodu a demokracii.*“³⁸ Navzdory říšskému útlaku se dále vyvíjí dětské sbory a dětské kapely. Výrazně se projevil na zájmu dětí o hudbu i příchod moderních prostředků jako rozhlas a gramofonové desky.

Po roce 1945 zažila Československá republika příchod nových hospodářsko-sociálních poměrů, které se pochopitelně promítly i do výchovných a umělecko-tvůrčích oblastí. Školství se posouvá založením Akademií múzických umění a roste i vzdělanost učitelů. Ve výchově se však začíná klást důraz na socialistické hodnoty a komunistické ideologie. Tím se zásadně mění i potřeba přístupu k tvorbě dětské písňe. „*V podstatě jde o to, aby se skladatel či vychovatel nepřizpůsoboval dítěti, nýbrž aktivně utvářel jeho psychiku a rozvíjel*

³⁷ GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 42.

³⁸ GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum (Supraphon). s. 103.

jeho schopnosti.“³⁹ Od padesátých let se na poli písní pro děti výrazně uplatňuje vliv Ilji Hurníka a Petra Ebena.

Hudební skladatel a pedagog Ilja Hurník složil mnoho sborových skladeb pro děti (*Pastorela pro dětský sbor a komorní soubor; Scény pro dětský sbor ad.*), napsal také dětské knihy inspirované hudební tematikou (*Jak se hraje na dveře; Struny, klapky paličky aj.*). S Petrem Ebenem se podílel na českém vydání významné Orffovy školy, kterou upravil pro potřeby českých dětí. Jak koneckonců říkal sám Hurník: „*Nejdřív jsem si uvědomil, co nesmím: nesmím zaměstnávat děti ničím, co se mohou dozvědět ve škole. Ta ojedinělá hodina v koncertním sále je příliš vzácná, než aby se promarnila učebnicovými údaji. Musí poskytnout dětem osobní zkušenost se znějící hudbou, jaké se jim může dostat jen zde.*“⁴⁰

Petr Eben vydal rovněž řadu sborových skladeb, úprav lidových písní, nebo třeba knížku říkadel, obrázků a písní na texty Václava Fishera (ty byly vydány na čtyřech gramofonových deskách). V souvislosti s Orffovou školou se autor k dětské písni vyjadřuje slovy „*Spojme často tyto mluvní projevy s pohybem, abychom rozvíjeli dětskou fantazii a prožívali rytmus celým tělem. Čiňme tak i tehdy, když k tomu není v metodickém návodu dán přímý pokyn.*“⁴¹ Neopomenutelná stopa Ebenovy tvorby se promítá i v liturgických písních, například v jeho *Truverské mši*, která je mezi katolickou mládeží i v dnešní době velmi populární.

3.1.3. Současná česká dětská píseň umělá

Mezi nejvýznamnější skladatele dětských písní na tuzemské scéně za posledních několik desetiletí patří bezesporu skladatelská dvojice, textaře, dramatika a spisovatele Zdeňka Svěráka a skladatele Jaroslava Uhlíře. Společně mají na svém kontě nespočet dětských písní, které se proslavily i skrze filmová plátna a televizní obrazovky. Z pohádky *Princové jsou na draka* (1980) pochází dnes už zlidovělé písně *Dělání, Hlupáku najdu tě!*, *Statistika* a další.

³⁹ BOŽOVIČ, Lidija Il'jinična. *Kapitoly z dětské psychologie: mladší školní věk*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953. Pedagogické aktuality (SPN). cit. In: GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů. s. 89.

⁴⁰ BARTOŇ, Hanuš, MALINA, Jaroslav, ed. *Ilja Hurník*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 1995. Osobnosti (Nadace Universitas Masarykiana). ISBN 80-85834-03-0. s. 116 – 117.

⁴¹ HURNÍK, Ilja, EBEN, Petr. *Česká Orffova škola, I. začátky*. Praha: Edition Supraphon, 1982, s. 6.

Z televizní tvorby nelze opominout pořad *Hodina zpěvu* (1988), kde Svěrák s Uhlířem zpívali jejich autorské písně společně s dětským sborem.⁴² V rámci pořadu vznikly i tzv. „operetky“ pro děti, například *Červená Karkulka*, *O šípkové Růžence*, *O Budulínkovi* aj. Písně této dvojice se hojně vyskytují v běžné výuce hudební výchovy a u dětí se i v dnešní době setkávají s vřelým přijetím. „Napsali spolu už přes čtyři sta písniček, a to především pro děti. Kdo by neznal *Není nutno*, *Dělání*, *Holubí dům* nebo *Severní vítr je krutý? Tyhle písničky už dávno zlidověly, zpívají se u táboráků a všude tam, kde je někdo s kytarou.*“⁴³

Další neopomenutelnou dvojicí na poli písní pro děti je autorské duo Jana Vodňanského a Petra Skoumala. Vodňanského texty plné milého absurdního humoru a Skoumalovy veselé a hravé melodie byly dětským a dokonce i dospělým publikem velmi pozitivně přijaty. Mezi jejich nejpopulárnější písně patří *Když jde malý bobr spát*, *Kdyby prase mělo křídla* nebo *Jak se loví gorila*. Rovněž nelze opomenout Skoumalovu hudební tvorbu pro populární Večerníčky, jako jsou *Maxipes Fík*, *Bob a Bobek*, nebo *...A je to!*. Společně mají na svém kontě několik dětských alb jako například *Kdyby prase mělo křídla*, *Jak se loví gorila*, *Pečivo* a další.⁴⁴

K dalším autorům tvořících písně pro děti můžeme řadit i písničkáře Jaromíra Nohavicu, jehož hity jako *Lachtani*, *Kozel*, *Šnečí blues* nebo *Krtek*, potažmo písně s hlubší tematikou jako *Hlídač krav* či *Delfíni* našly snadno cestu k dětskému posluchači a v dnešní době už jsou rovněž zlidovělé.⁴⁵

K dalším jménům neodmyslitelně spojených s dětskou písní patří také hudební pedagog, skladatel a publicista Pavel Jurkovič. Jurkovič byl zakladatelem a předsedou České Orffovy společnosti, spoluautorem mnoha učebnic a autorem televizního pořadu *Zpívánky*, který učil a popularizoval lidové písně mezi dětmi.⁴⁶

⁴² Jaroslav Uhlíř. *FDb.cz: Filmová databáze* [online]. Praha: HyperMedia, 2003 [cit. 2022-10-03]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/22297-jaroslav-uhlir.html>

⁴³ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Druhé doplněné vydání. [Praha]: Imagination of People, 2012. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-87685-04-4, s. 142.

⁴⁴ Petr Skoumal. *Supraphonline* [online]. Praha: Supraphon, 2011 [cit. 2022-10-03]. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/umelec/4-petr-skoumal>

⁴⁵ RAUVOLF, Josef. *Hledání Jaromíra Nohavici*. V Řitce: Daranus, 2007. ISBN 978-80-86983-25-7.

⁴⁶ *Společnost Pavla Jurkoviče* [online]. Praha: Společnost Pavla Jurkoviče, 2016 [cit. 2022-10-03]. Dostupné z: <https://www.paveljurkovic.cz/>

3.2. Úloha písně v životě dítěte

Už antičtí filosofové kladli důraz na význam hudby jako nezbytnou součást vývoje lidského jedince. Aristoteles tvrdil, že *„hudba přímo napodobuje vášně nebo stavy duše ... ve zkratce, když člověk poslouchá špatnému druhu hudby, stane se špatným druhem člověka; naopak ale, když člověk poslouchá správný druh hudby, bude mít tendenci stát se člověkem správným.“*⁴⁷ Ve vývoji dítěte má píseň tedy zcela zásadní úlohu. Jednohlasá píseň zpívaná matkou je dětskému vnímání nejbližší. Dítě píseň poslouchá a pobrukuje si s ní, což je jakýsi první hudební dialog, který probíhá v bezpečí a příjemném citovém souznění. *„Zpěv matky houpající své děťátko v náručí nemůže nahradit sebedokonalejší zvukový nosič.“*⁴⁸ Při poslechu reprodukované hudby děti sice vnímají různé zvuky, ale „odosobněná“ vícehlasá hudba je pro ně složitá, a tudíž se v ní nedokážou zorientovat. *„Předpoklady dětí pro zpěv jsou v posledních letech stejné, jako byly dříve. Změnily se jen vnější společenské podmínky a zájmy dětí. Děti dnes nemají potřebu zpívat, neprocvičují svůj hlas, a tak se jeho možnosti postupně snižují. Je třeba hledat nové cesty, jak znovu podnítit jejich zájem o zpěv.“*⁴⁹

Když dětský posluchač zvládne proniknout do vnitřní stavby hudby, je schopný i pochopit, co je hudbou vyjadřováno. *„Pomocí hudby se nedají vyjádřit události, předměty a myšlenky tak přesně jako v malířství nebo sochařství, ale hudba je především nositelkou vyjádření emocí a citů. Pomocí hudebně výrazových prostředků dokáže hudba lépe vyjádřit mnohé věci než slova. Ne nadarmo se říká, chceme-li vystihnout velké citové pohnutí, že na to jsou slova slabá.“*⁵⁰

Hudba je v každém případě součástí běžného života a dětský posluchač jí neunikne. Slyšíme ji z rádií, z televize, a především z internetových zdrojů, k nimž má dítě v dnešní době velmi dobrý přístup. Lehce se pak dostane k hudbě, která není pro dětského posluchače vhodná, ať už z důvodu textu, kterému ještě nemá šanci rozumět, nebo z hlediska

⁴⁷ GROUT, Donald Jay. *A History of Western Music*. New York: W.W. Norton and Company, 1960. s. 7-8. (překlad vlastní)

⁴⁸ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4. s. 12.

⁴⁹ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4. s. 9.

⁵⁰ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2. s. 158.

instrumentálního. Tomu rodič ani učitel nezabrání, obzvlášť po nástupu dítěte do školy, kde hudba častokrát nabývá významu sociálního, kdy sympatie k interpretovi nebo určité písní mohou výrazně hýbat třídní hierarchií.

V dnešní době rovněž nelze opomenout faktor nově nastupujících dětmi oblíbených písní z filmových pláten nebo digitálních platform, neboť to jsou právě ty, které se těší dětské oblibě nejvíce, a na základě kterých v mnoha případech jeví dítě o hudbu zájem. Tyto písně se dostávají do povědomí dítěte především s nástupem do školy, kdy se zájem o hudbu často pojí se sociální interakcí mezi dětmi ve třídě (například společné sympatie k muzikálu pro děti *Ledové království* apod. – například jedno z dvojice děvčátek je Elza, druhé Anna).

Většina mezi dětmi populárních písní přichází ze zfilmovaných pohádek. Pohádkový svět má jasnou strukturu a řád, pro dítě je tudíž toto prostředí bezpečné a může se v něm snadno orientovat. Dobro v něm vždy vítězí nad zlem a vždycky vyhraje spravedlnost. Pohádky také přispívají k vymezení dětské identity, dítě se totiž umí ztotožnit s hrdinou, který má stejné problémy.⁵¹ Mezi nejvýznamnější tvůrce filmových pohádek patří v dnešní době americké společnosti Pixar, Disney a Dreamworks. K většině zfilmovaných pohádek neodmyslitelně patří některé hity, které mezi dnešní mládeží už v mnoha případech také zlidověly. Ať se jedná o česká zpracování písně ze zmíněného *Ledového království* *Najednou* od společnosti Disney, *Máš ve mně přítele* z Příběhu hraček od Pixaru, nebo třeba *Dotkni se oblohy* z pohádky *Rebelka*. Tyto písně se svým zpracováním a znaky naopak odklání od typické tvorby pro dětského posluchače, ale příběh, se kterým se dítě může ztotožnit a který jim skrze filmové zpracování píseň nabízí, často připadá dětem mnohem atraktivnější než běžná tradiční dětská píseň. Byť pro ně nemusí být vždy vhodná coby pro interprety, motivace píseň zpívat je mnohem silnější než nedostatečné dispozice.

⁵¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

3.3. Dětská píseň s didaktickým přesahem

Petr Vladyka ve svém populárním díle *Učení a paměť pravou hemisférou* nabízí teorii založenou na tomto principu: „Podobné je to s tradičním vzdělávacím systémem, který rozvíjí pouze tu známou část mozku, levou – tedy vlastnosti jí připisované. Nepatrné minimum rozvoje pravoemisférických dovedností po prvním stupni pak zcela ustupuje do pozadí. A je to škoda, protože pravoemisférické, nebo také globální postupy, díky tomu, že propojují, vedou k mnohem lepším výsledkům.“⁵² Vladyka rovněž tvrdí, že každé dítě má dominantní jeden kanál vnímání (auditivní, kinestetický, vizuální, haptický), který okolní vjemy nejlépe zachytává a skrze ně ukládá do paměti. Úloha písně může být zastoupena i v jiných předmětech než v hudební výchově jako efektivní prostředek pro učení. RVP ZV začleňuje obor Hudební výchova do vzdělávací oblasti Umění a kultura. Díky jeho komplexnímu pojetí vzdělávacích oblastí a oborů směřovaných k naplnění základních klíčových kompetencí je možno účinně využívat propojení jednotlivých vyučovacích předmětů v rámci jejich mezipředmětových vazeb a vztahů.⁵³ Kromě rozvoje hudebních dovedností, na jehož správné zásady je nutné dbát, jako například hlasová hygiena, rozezpívání, přípravná intonační a rytmická cvičení apod., lze skrze píseň oslovit zmíněné dominantní vjemové kanály, díky nimž si dítě zapamatuje učivo mnohem efektivněji než běžnými učebními metodami.

3.3.1. Zásady hudební kompozice a textové struktury

Dětskou píseň je možné klasifikovat mnoha způsoby, podle Horáka a Kouly⁵⁴ dělíme písně na vhodné pro děti, dále pak na ty, které jim byly přímo určené k poslechu, a nakonec na ty, které byly napsány pro dětského interpreta. Všechny tyto kategorie mají však společné prvky, které se navzájem prolínají a společně tak tvoří kostru dětské písně.

⁵² VLADYKA, Petr. *Učení a paměť pravou hemisférou: zkuste to jinak*. Praha: Knižní klub, 2018. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-6064-8. s. 31.

⁵³ VĚTROVEC, Zdeněk. Dětská píseň umělá a její využití ve výuce na 1. stupni ZŠ [online]. Brno, 2010 [cit. 2022-09-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/g1ukw/>. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Judita KUČEROVÁ.

⁵⁴ HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

Hovoříme-li o tradičních písních určených pro dětského interpreta, prvním znakem je délka skladby. Skladba by neměla být příliš dlouhá, neboť pozornost dítěte rychle opadá, obzvlášť u skladeb instrumentálních. Délka skladby je dána počtem slok a opakujících se refrénů. Dalším pravidlem u dětské písně je její pěvecký rozsah. U dětí to bývá zpravidla rozsah od c^1 až po f^2 (viz kapitola 2). Dalším nezbytným faktorem dětské písně je vhodný text. Obsah textu by měl být pro dítě srozumitelný a pochopitelný. Podle Zdeňka Svěráka by měl být text zároveň poučný a pro děti zábavný.

K důležitým faktorům tvořícím hudbu pro děti a mládež patří melodika písně, která hraje pro dětského interpreta i posluchače důležitou roli. Melodie skladby (ať už vokální či instrumentální) by měla splňovat požadavky návaznosti na text či příběh, dále princip jednoduchosti, zpěvnosti, intonační stability a vyrovnanosti. V rámci harmonického plánu se jeví jako vhodné, aby skladatelé dodržovali jednoduchou strukturu malé kadence s přihlédnutím k vedlejším stupňům. Zajímavé je také střídání durového a mollového tónorodu pro zachování kontrastu.⁵⁵

Rytmus a tempo písně podle Herdena vychází z charakteru písně. Střední tempo odpovídá průměrnému počtu 75 srdečních tepů za minutu. U vzrušeného člověka se počet tepů zvyšuje, což se navenek projevuje i živější gestikulací, a naopak ve spánku a klidových činnostech se počet tepů za minutu snižuje. Volné tempo, dlouhé hodnoty a málo členěný rytmus vyvolávají pocity klidu, úcty, vážnosti, zármutku, bolesti apod., kdežto rychlé tempo, krátké hodnoty a bohaté rytmické členění vyvolávají kladné i záporné pocity vzrušení – láska, naděje, touha, hněv, nenávist aj.⁵⁶

Problém může spočívat v přílišné technické obtížnosti skladeb nebo v nepřilíš vhodné textové náplni. Forma skladeb by měla být jednoduchá, tzn. malá nebo velká forma ABA nebo rondo. Dalším rizikem může být neúměrná intonační náročnost, velké a nezpěvné skoky, zbytečné modulace nebo jiné harmonicky náročné postupy.⁵⁷

⁵⁵ Hudba pro děti a mládež. *Jamusica* [online]. JAMU, Brno: Jamusica, 2018 [cit. 2022-11-18]. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>

⁵⁶ HERDEN, J. Hudba pro děti. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

⁵⁷ VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

3.3.2. Zásady tvorby dětské písně v kontextu učiva vyjmenovaných slov

Didaktických příruček o českém jazyce bylo sepsáno několik. Přístup ke správnému osvojení učiva bývá ale ve své v podstatě všude stejný. Mnozí autoři (Josef Hendrich⁵⁸, Radoslava Brabcová⁵⁹) vychází z Komenského zásad – zásady přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti, soustavnosti, trvalosti a aktivity žáka.

V souvislosti s tvorbou písně si lze tyto zásady vyložit takto:

1. *Zásada přiměřenosti* – obsah učiva a aktivity s ním spojené musí odpovídat tělesnému a duševnímu vývoji žáků a vést k dalšímu rozvoji, tzn. píseň by měla být úměrná dětskému interpretu textově i hudebně (viz kapitola 3.3.1) a měla ho úspěšně provést učivem vyjmenovaných slov.

2. *Zásada názornosti* – je nutno zapojit smyslové vnímání do výuky, neboť tak žáci získají co možná nejkonkrétnější představu o učivu. Kromě samotného poslechu a interpretace písně lze zapojit i další metodické postupy při práci s ní, během nichž se žák zapojuje i pohybově či vizuálně, čímž učivo lépe osvojí.

3. *Zásada uvědomělosti* – před samotným poslechem či nácvičkou písně se předpokládá žákovo pochopení významu jednotlivých vyjmenovaných slov, na jehož základě je poté budou schopni použít v komunikaci mluvené či psané.

4. *Zásada soustavnosti* – aktivity musí mít logickou návaznost, tzn. nejprve se se slovy seznamujeme, až potom jejich znalost procvičujeme. Standardně se v řadách vyjmenovaných slov postupuje takto: B, F, L, M, P, S, V, Z.

5. *Zásada trvalosti* – za pomoci procvičování a opakování docílit, že si žák poznatek zautomatizuje. K tomuto může dobře sloužit samotná píseň coby didaktická pomůcka k trvalému uložení do paměti.

6. *Zásada aktivity žáka* – každý žák se při vyučovací procesy aktivně zapojuje. Tento faktor je především dán správnou motivací ze strany učitele. Ten k tomu využívá

⁵⁸ HENDRICH, J. *Úvod do obecné pedagogiky*. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví, 1946. ISBN nevedeno.

⁵⁹ BRABCOVÁ, Radoslava. *Didaktika českého jazyka pro studující oboru učitelství na prvním stupni základní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 25-31 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-4251-0.

metody, jako jsou rozhovory, vyprávění, předvádění, didaktické hry a další způsoby, jak přimět žáka ke spolupráci a k učení.⁶⁰

3.3.3. Zvukové zaznamenání písně

Podíváme-li se na současný moderní trend hudby určené pro dětské posluchače, setkáme se zpravidla se syntetickým uměle vytvořeným doprovodem vygenerovaným z běžných hudebních softwarů, nad nímž se klene jednoduchá melodie podtrhující linku zpěvu. Výhodou tohoto přístupu je rychlost a srozumitelnost při vytváření skladby, neboť autor si vystačí s obyčejnými klávesami či digitálním klavírem s přístupem k MIDI⁶¹ a základní znalostí s užíváním hudebních programů⁶², k záznamu zpěvu už mu stačí běžný kondenzátorový mikrofon. *„Skladatelé i amatérští hudebníci populární hudby, bytostně sonického a nezápisového umění, běžně používají softwary umožňující přímou práci se zvukem. ... Principem tvorby je zde hra (jednotlivce nebo skupiny), jejíž celý průběh bývá někdy samotnou performancí, v níž zvukové samplý fungují jako katalyzátor nápadů a poskytují okamžitý feedback pro kompoziční rozhodnutí.“*⁶³

V opačném případě, chce-li se skladatel pokusit ve zvukovém záznamu o doprovod živých hudebních nástrojů, je zapotřebí znalosti zásad správného zvukového zachycení do digitální podoby.⁶⁴ *„Akustická kytara není nástrojem, který hraje tak hlasitě, jako například nástroje žesťové – trubky či pozoun nebo nástroje bicí. Proto jsou pro její nahrávání vhodnější mikrofony kondenzátorové než dynamické. Kondenzátorové mikrofony mají totiž vyšší citlivost,*

⁶⁰ BRABCOVÁ, Radoslava. Didaktika českého jazyka pro studující oboru učitelství na prvním stupni základní školy. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 25-31 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-4251-0.

⁶¹ Musical Instrument Digital Interface

⁶² Audacity, Cubase, Logic, Garageband aj.

⁶³ STECOVÁ, Anežka. Populární hudba a informální učení – reflexe britského přístupu v hudební výchově a možná aplikace v kontextu českého školství [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2022-09-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jypnfh/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Gabriela Všetičková, Ph.D.

⁶⁴ Nevlastní-li autor potřebnou nahrávací aparaturu a nemá nezbytné zkušenosti, je dobré objednat si „session“ v profesionálním nahrávacím studiu pod odborným dohledem.

a tím čitelněji sejmou i tišší zvuky s měkkými barvami.“⁶⁵ Počet mikrofonů se u zvukového zaznamenávání každého nástroje doporučuje jiný.

Kromě kvalitního nahrávacího aparátu, který zvukový záznam pořídí, je třeba taky neopomenout kvalitu výchozího zvuku, tzn. zvukový přehrávač.⁶⁶ V další fázi je nezbytný dostačující zvukový software, na který bude autor nahrávat.

Obecně se doporučuje jednotlivé stopy nahrávat zvlášť z důvodu lepší postprodukční manipulace. V další fázi jsou stopy⁶⁷ podstoupeny mixu, při němž se sladí v kompaktní, údernou a vyváženou informaci. Finální mastering slouží jako finalizační proces, při kterém se ještě zlepšují zvukové vlastnosti mixu.⁶⁸

3.3.4. Metodologie práce s písní

Pracovat s písní se dá mnoha způsoby. Vždy však vycházíme z konkrétní písně, její melodiky, rytmu, obsahu a ze skupiny dětí, se kterými písničku nacvičujeme. RVP ZV podle Liškové doporučuje tento postup:

1. Vzbuzení zájmu dětí o písničku – (hudební, mimohudební motivace – pomůcky: obrázky, maňásek, pohádka, obdobná píseň, kterou děti znají).
2. Seznámení dětí s písní – kvalitní interpretace písně učitelkou.
3. Rozhovor o písni – vysvětlení nejasných slov, obsahu písně.
4. Nácvič obtížnějších míst v písni.
5. Vlastní nácvič písně – text i melodii nacvičujeme současně.⁶⁹

⁶⁵ Magazín Disk. *Magazín Disk* [online]. Praha: DISK Systems, 2022 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: <https://1url.cz/OrGFA>

⁶⁶ Frontman. Magazín pro aktivní muzikanty [online]. Praha: © AUDIO PARTNER s.r.o., 2013 - [cit. 19.10.2016]. ISSN. Dostupné z: <https://www.frontman.cz/jak-vybrat-monitory-do-domaciho-studia>
⁶⁷ též „tracky“

⁶⁸ Otoman Studio. *Otoman Studio* [online]. Praha: oToman Studio, 2019 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: <http://otomanstudio.cz/mastering-a-mix-jaky-je-mez-nimi-rozdil/>

⁶⁹ LIŠKOVÁ, Marie. HUDEBNÍ ČINNOSTI pro předškolní vzdělávání: Nácvič písní. *Metodický portál: Články* [online]. 26. 03. 2013, [cit. 2022-09-24]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/16933/HUDEBNI-CINNOSTI-PRO-PREDSKOLNI-VZDELAVANI-NACVIK-PISNI.html>>. ISSN 1802-4785.

Kromě hudební stránky písničky nabízí píseň možnost práce s jejím obsahem. Děti mohou děj písničky zpracovávat například dramatizací či jinými pohybovými projevy⁷⁰, výtvarnou činností aj. Pracovat se dá i s tematickými pracovními listy či s pomocí jiných učitelem vytvořených pomůcek, ve skupinách i jednotlivě.

J. Herden ve své vysokoškolské učebnici *Hudba pro děti* charakterizuje tato tři stádia práce s hudební skladbou:

1. motivační příprava,
2. příprava na poslech,
3. pracovní část (první poslech skladby, analýza skladby, syntéza skladby a přenos).⁷¹

Motivační část je jedna z nejdůležitějších složek celého výchovně vzdělávacího procesu, neboť správná motivace je hlavním předpokladem k efektivnímu učení. Jejím cílem je získání pozornosti, vzbuzení zájmu o skladbu a tento zájem udržet. Je tedy důležité písničku řádně představit a už před její samotnou interpretací žáky správně namotivovat k práci s ní. V přípravě na poslech by měl učitel dávat možnost žákům si nejprve „ohmatat“ dominantní prvky skladby, které se nejprve objeví ve středu jejich pozornosti, tedy nasměrovat žákovu pozornost na určité prvky, které bude schopen po prvním poslechu zaznamenat.

Správné proniknutí do výstavby skladby je závislé na analytické činnosti posluchače. Žák zde plní roli objevitelskou, osvojovací a učební. Učitel je zde pouze průvodcem a motivátorem. Jeho úkolem je zajistit dialog žáka a skladby na základě vstupních informací a pokynů, ale zároveň mu ponechat dostatek prostoru pro jeho fantazii, osobní zkušenost a další myšlenkové procesy.⁷² Po poslechu samotném necháváme žáky zpracovat podněty z dané skladby. Pak teprve začíná analýza skladby. Ideální pro začátek je forma rozhovoru, kdy žák sděluje své první dojmy. Učitel cílenými otázkami směřuje žáka k dalšímu postupu pro pozorování podrobností skladby, přičemž nepřestává dbát na udržování správné motivace.

⁷⁰ tanec, pantomima aj.

⁷¹ HERDEN, J. *Hudba pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. s. 52 – 53.

⁷² PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2.

Syntézu považuje Herden za klíčovou část poslechu, neboť žák zpravidla není schopen vnímat celé hudební dílo. K syntéze dochází při opakovaném poslechu, kdy si žák ujasňuje předchozí postřehy a hypotézy. Zcela zásadní pro učitele je si předem ujasnit, k jakým znalostem a postřehům chce žáky poslechem skladby dovést a je nutné je přizpůsobit pedagogicko-psychologickým hlediskům.⁷³

⁷³ MAZUREK, Jan. Hudba pro děti a mládež. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1984.

4. Soubor autorských dětských písní v kontextu učiva vyjmenovaných slov a jejich ověření v praxi

V této části práce bude popsán vlastní postup tvorby dětských písní v kontextu učiva vyjmenovaných slov a námětů na aktivity s nimi. Kromě praktické hudební kompozice bude nastíněna i tvorba zpěvníku a zvukového zaznamenání písní v praxi. Celou kapitolu završuje kompletní přehled písní a hudebních činností k nim navržených.

4.1. Vlastní postup tvorby

Nejprve jsme si stanovili pravidla, která při tvorbě písní dodržet – písně by měly být jednoduché, smysluplné a zábavné pro žáka. Neměly by být příliš dlouhé a měly by být naopak pokud možno pestré. Melodie by měla být chytlavá a měla by se pohybovat v intonačních a artikulačních možnostech žáka. Dále je v textu důležité zřetelně zmínit všechna příslušná vyjmenovaná slova, ale zároveň se vyhnout zavádějícím slovům obsahující měkká „i“ po témže písmenu. Nelze tedy například použít verše:

„Slyšel jsem vodu z mlýna plynout,

a tak šel jsem do té vody plivnout.

Na co sliny polykat, když můžete se podívat,

jak v řece vaše slina potká jinou.“

Tyto verše jsou z autorovy původně psané písně zpracovávající vyjmenovaná slova po L, která byla ovšem v praxi problematická především z důvodu slov jako „slina“ či „plivnout“, v nichž se po písmenu L objevuje měkké „i“, což bylo pro žáky zbytečně matoucí. Bylo tedy nezbytné píseň přepsat a podobných nesrovnalostí se tentokrát vyvarovat.

V každé skupině vyjmenovaných slov jsme dále hledali souvislosti mezi jednotlivými slovy. Z těchto souvislostí jsme vzápětí stavěli příběh, který by mohl text písně popisovat. U některých skupin byla dějová linie zřetelnější, u některých méně. Například ve skupině vyjmenovaných slov po B nalezneme slova jako „nábytek“, „příbytek“ a „byt“ nebo „kobyla“, „býk“ a „dobytek“, která mezi sebou jednoznačně evokují spojitost. Ovšem například

ve skupině vyjmenovaných slov po M, kde jsou naopak slova významově velmi rozmanitá, jsme museli spojovat slova ve smysluplný kontext mnohem obtížněji.

4.1.1. Praktická hudební kompozice

Přistupovali jsme k hudební kompozici každé písně jinou cestou. První píseň *Zbyňku Zbyňku* jsme postavili na jednoduchém valčíkovém rytmu, doprovod zpěvu je v nahrávce hrán na klavír. Harmonicky jsme se vymezili pouze na kadenci s přidáním 6. stupně. V písni *Blýská se na lepší časy* jsme naopak vsadili na bluesový doprovod, který se harmonicky i strukturou pohybuje pouze po tzv. bluesové dvanáctce. Využili jsme zde zkušeností ze hry na ozvěnu⁷⁴ a napsali text písně tak, aby ve slokách první hlas text předzpíval, zatímco druhý mnohačetný hlas po něm daný úsek přesně a v tempu zopakuje. Refrén písně pak zpívají oba hlasy společně. V nahrávce je zpěv doprovázen pro blues typickým kytarovým doprovodem, který se prolíná s občasnými vstupy foukací harmoniky a klavíru.

Píseň *V Litomyšli koupil jsem si myš* naopak refrénem nedisponuje a je tvořena pouze třemi slokami se závěrečnou codou. To především z důvodu velkého množství slov, které bylo třeba v písni zmínit. Za předpokladu přidaného refrénu by mohla být píseň již příliš dlouhá a pro žáka tudíž náročná na poslech. V nahrávce je zpěv opět doprovázen klavírem, jehož plošný zvuk tvoří ještě stopa syntetizátoru. Harmonicky je tentokrát píseň obohacena kromě šestého stupně i o mimotonální jádro a třetí durový stupeň.

Píseň *Jsi pyšný, netopýře* se hudebně vymyká ostatním, neboť je přímo založená na rytmickém doprovodu. Základem nahrávky je jednoduchý hip hopový doprovod bicí soupravy, do něž je zasazen zvuk syntetického basového doprovodu, zvuk elektronického klavíru a elektronických varhan. Zde bylo záměrem, aby byla nahrávka pro žáka především zábavná a nepřímo odkazovala na některé současné populární hity. Píseň ve své struktuře opět odkazuje na hru na ozvěnu, kdy první hlas zazpívá část písně a sbor po něm přesně danou část opakuje.

⁷⁴ VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

Píseň *Synu, bud' už sytý* je naopak svou strukturou velmi podobná tradiční populární písni, neboť jejím základem je několikrát se opakující chytlavý refrén, přičemž sloky okolo něj jsou krátké a jednoduché. Harmonicky se píseň pohybuje v kadenci s přidaným mimotonálním jádrem a třetím a šestým stupněm. Píseň je svižnější a v nahrávce může posluchač kromě zpěvu a kytarového doprovodu tentokrát slyšet i kontrabas, bicí soupravu a elektronický klavír.

V písni *Vy, vysoký pane* se autor inspiroval v hudební oblasti country. Píseň by měla být odlehčená a pozitivní. Harmonicky je o něco složitější než ostatní písně, neboť kromě kadence a šestého stupně se zde objevuje ještě durový druhý a třetí stupeň. Interpretačně by ale píseň neměla být obtížná. V nahrávce je zpěv doprovázen kytarou, klavírem a kontrabasem, nahrávka rovněž obsahuje písňovou předeheru a dohru.

Píseň *Brzy jazyk* je ze všech písní v souboru nejjednodušší, neboť řada vyjmenovaných slov po Z je kromě řady po F nejkratší. Harmonicky se píseň pohybuje ve stupnici F dur a paralelní D moll. Zde bylo zamýšleno napsat hravou formou, tzn. píseň má jednoduchý a úderný text, který si žák lehce zapamatuje. Když žák píseň s jistotou zazpívá, lze přistoupit k různým variacím tempa, dynamiky písně apod. dle preferencí učitele.

4.1.2. Tvorba zpěvníku a námětů na aktivity

Při zápisu not byl používán notační program MuseScore.⁷⁵ Zpěvník obsahuje kromě notového zápisu melodické linky, akordických značek a textu písně také party pro instrumentální či vícehlasý doprovod, který může učitel dle svých možností využít. V úvodu každé písně je přiložena její hudební charakteristika, v níž je definována tónina, intonační prostor hlavní melodie, popsána příslušná nahrávka a ideální tempo písně, na konci jsou vyjmenovány i vyžadované intonační dovednosti, které se od žáků při interpretaci písně očekávají.

Následuje seznam námětů na hudební činnosti s písní. Ke každé písni jsou popsány náměty na poslechovou, pěveckou, hudebně pohybovou a instrumentální činnost. Poslechové činnosti vychází z obsahového sdělení písně, nad nímž se s žáky diskutuje, anebo z pocitu,

⁷⁵ MuseScore. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/MuseScore>

který v žácích poslech písně zanechá. Většinou směřujeme pokyny k diskusi, díky které se by se žáci měli dostat ke konkrétnímu sdělení písně. Pěvecké aktivity nabízí možnosti vícehlasu v kontextu různých hlasových skupin. V písni *Brzy jazyk* se nabízí kromě vícehlasu i práce s tempem písně s důrazem na přesnou artikulaci a intonaci. U hudebně pohybových aktivit jsme dbali ve většině případů na tematickou spojitost s písní, například hledání předmětu, který nepořádný Zbyněk z písně *Zbyňku Zbyňku* ztratil; hra na sochy s přihlédnutím ke zmiňovaným zvířatům z písně *V Litomyšli koupil jsem si myš*; hra *Uteč jedlíkovi* v souvislosti s nenasytným synem z písně *Synu, buď už sytý* apod. Instrumentální doprovod je nejčastěji psán přímo pro orffovské nástroje s variacemi pro hru na tělo. Rytmus bývá ostinátní s drobnými změnami v průběhu písně. V notových zápisech jsme dopsali k instrumentálním partům i text pro lepší orientaci v písni.

4.1.3. Zvukové zaznamenání písní v praxi

Nahrávky byly tvořeny v hudebním nahrávacím programu Acoustica Mixcraft 8 Pro Studio⁷⁶ v operačním systému Windows 10 přes zvukovou kartu Steinberg UR44C⁷⁷. Většina hudebních stop byla vytvořena za pomoci živého záznamu zpěvu či hry na hudební nástroj. Zvuky klavíru, cimbálu, kontrabasů, akordeonu, syntetizátorů, elektronického klavíru a elektronických varhan byly vytvořeny na digitálním pianu Nord Stage 3 88.⁷⁸ Zvukové samplý⁷⁹ bicích a dalších perkusí jsme získali ze zvukové databáze Splice⁸⁰. Jednotlivé stopy jsme vyvážili dle hlasitosti a nahrávky zmixovali (viz kapitola 3.3.3.).

⁷⁶ Acoustica Mixcraft 8. www.soundonsound.com [online]. Cambridge, England: SOS Publications Group, 2017 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.soundonsound.com/reviews/acoustica-mixcraft-8>

⁷⁷ UR44C. www.steinberg.net [online]. Hamburg, Germany: Steinberg Media Technologies, 2022 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.steinberg.net/audio-interfaces/ur44c/>

⁷⁸ Nord Stage 3. www.nordkeyboards.com [online]. Stockholm, Sweden: Clavia Digital Musical Instruments AB, 2022 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.nordkeyboards.com/products/nord-stage-3>

⁷⁹ Sample = zvukový vzorek převzatý ze zvukové nahrávky za účelem znovuvyužití jako součást jiné nahrávky.

⁸⁰ Splice (platform). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2022 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Splice_\(platform\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Splice_(platform))

V písni *Zbyňku Zbyňku* jsme nastavili tempo projektu 110 BMP⁸¹ a 6/8 takt a pořídili zvukovou stopu klavíru. Do něj jsme nahráli stopu hlavního zpěvu a druhého hlasu v refrénu. Druhému hlasu jsme přidali zvukový efekt halu⁸² a oba hlasy vyvážili dle hlasitosti tak, aby hlavní hlas zůstal tím výraznějším, tedy aby nedocházelo k záměně dominance hlasů v nahrávce.

Při zvukovém záznamu písně *Blýská se na lepší časy* jsme nejprve určili tempo projektu 120 BPM, 4/4 takt a poté nahráli stopu akustické kytary. Ačkoliv se bluesový kytarový rif v písni nejlépe hraje v tónině E dur, neboť při ní může hráč využít plnost zvuku prázdných strun, výsledná stopa je v nahrávce po umělé transpozici přesunuta z tóniny E dur do D dur z důvodu přívětivějšího rozsahu pro dětského zpěváka. Do této stopy jsme následně dotočili stopu klavíru skrze digitální piano a stopu živě zahrané foukací harmoniky značky Lee Oscar. Při nahrávání zpěvu jsme využili možnosti vrstvení hlasových stop a vytvořili tak iluzi sborového zpěvu, tzn. každá hlasová stopa je zpívána jinou barvou, některé barvy zpěvák vytvářel akusticky, jiné uměle hudební postprodukcí.

Nahrávka písně *V Litomyšli koupil jsem si myš* sestává ze stopy klavíru s přidáním syntetickým smyčcovým doprovodem tvořící širší zvukovou plochu a dvou hlasových stop – jedné hlavního hlasu a druhé doprovodného unisono zpívaného o oktávu výš. Píseň je napsána v 4/4 taktu a nahrávka odpovídá tempu 90 BPM, což ji činí nejpomalejší písni ze sbírky.

Základ nahrávky písně *Jsi pyšný netopýře* je tvořen smyčkou hip hopových bicích v tempu 110 BPM a 4/4 taktu, do níž jsme následně nahráli stopu elektronického klavíru se syntetickou basovou linkou. Zhruba v polovině nahrávky a k jejímu konci se přidá ještě stopa elektronických varhan, která má především funkci utvářet širší zvukovou plochu pod samotným zpěvem. Stopa hlavního hlasu je tentokrát pořízená dvakrát a navrstvena na sebe pro výraznější a údernější zvuk. Podobně jako u nahrávky písně *Blýská se na lepší časy* je hlavní hlas doprovázen uměle vytvořenými sborovými hlasy, v nichž tentokrát vyniká jeden hlas postprodukčně zvýšený o oktávu, jehož neobvyklá barva byla autorovým záměrem pobavit a zaujmout dětského posluchače.

⁸¹ Beats Per Minute / Dob za minutu

⁸² Hal, neboli reverb, je zvukový efekt simulující dozvuk „ozvěny“, resp. dozvuku uvnitř uzavřených prostor.

V nahrávce k písni *Synu, buď už sytý* jsme nejprve do projektu v tempu 105 BPM a 4/4 taktu nahráli zvukovou stopu akustické kytary. Do této stopy jsme našli na platformě Splice příhodnou smyčku bicí soupravy, kterou jsme do projektu použili, a za pomoci programu v digitálním pianu Nord pod stopu akustické kytary nahráli ještě zvuk kontrbasu. Aby rytmická část v refrénu vynikla, použili jsme z databáze Splice ještě jednoduchou stopu zvuku basového bubnu na lichou dobu a úderu paličkou o ráfek bubnu na sudou dobu. Zároveň je melodie hlavního hlasu podpořena zvukovou stopou elektronického klavíru, záměrem bylo melodii více konkretizovat a zvýraznit. Stopa hlavního hlasu je za přidaného efektu halu ještě doprovázena v refrénech druhým hlasem zpívajícím unisono o oktávu výš – opět za účelem zvýraznění melodie v refrénu.

Nahrávka k písni *Vy, vysoký pane* je pořízena v tempu 110 BPM a 4/4 taktu. Základem je zde opět stopa akustické kytary, pod níž je navrstvená stopa klavíru a kontrbasu – zvuky obou nástrojů zaznamenány přes zvukový program v digitálním pianu Nord. Stopa hlavního hlasu se zde střídá se zvukovým záznamem pískání hlavní melodie v mezihře a dohře písně. Pískání jsme nahráli do dvou zvukových stop a doplnili efektem halu pro výraznější prostorový efekt.

Projekt k nahrávce písně *Brzy jazyk* jsme definovali na 4/4 taktu a tentokrát bez stálého tempa, neboť nahrávka v tempu v celém svém průběhu zrychluje a graduje – začíná na cca 95 BPM a končí až na cca 210 BPM. Základem se stala zvuková stopa akordeonu, kterou jsme nahráli skrze program v digitálním pianu Nord. Pod stopu akordeonu následně stejným způsobem nahráli zvuk kontrbasu a cimbálu. Nahrávku hlavního zpěvu opět doprovází sbor několika dalších barevně odlišných hlasů, které zpívají unisono s hlavním hlasem po celou dobu nahrávky.

4.2. Soubor autorských dětských písní s vyjmenovanými slovy

Soubor obsahuje sedm písní zpracovávajících učivo vyjmenovaných slov každé skupiny kromě vyjmenovaných slov po F, která zahrnuje pouze jedno slovo. Ke každé písni je uvedena její stručná hudební charakteristika včetně vyžadovaných intonačních dovedností k její interpretaci a dalších doporučení k interpretaci. Každá z písní dále poskytuje nahrávku, notové zápisy v několika formách a náměty na hudební činnosti s písní. Písně jsou určeny k využití až po seznámení s danou skupinou vyjmenovaných slov. U žáků se předpokládá, že se s významy slov seznámili a jsou schopni je v písních identifikovat.

4.2.1 Postup při práci s písněmi

Žáci se nejprve s písní seznámí skrze poslech nebo vlastní interpretaci učitele. Po poslechu následuje úvodní diskuse žáků nad písní a její hudební a obsahovou stránku. Nabízí-li se možnost propojit píseň v nějakém aspektu s vlastní zkušeností žáků, je to vhodný krok k lepší motivaci k další práci s písní.

Níže rozepsané náměty na hudební činnosti s písněmi nemusí být prováděny v psaném pořadí, doporučuje se ale před samotným nácvikem písně věnovat pozornost jejím obtížným místům⁸³ – u každé písně jsou tato předpokládaná místa uvedena, stejně jako předpokládané intonační dovednosti, které píseň vyžaduje.

Samotný nácvik písně pak spočívá v režii učitele na základě jeho zkušeností s metodami nácviku v konkrétní třídě. K dispozici jsou pro něj kromě nahrávky i notové zápisy, se kterými může během nácviku pracovat.

Píseň by měla kromě hudebních dovedností prohlubovat znalost vyjmenovaných slov konkrétní skupiny. O všech písních v tomto souboru obecně platí, že zahrnují všechna vyjmenovaná slova z dané skupiny se zvláštním ohledem na absenci matoucích slov, tj. v písni s vyjmenovanými slovy po L nejsou záměrně slova jako „liška“, „slina“ apod. Dá se tedy

⁸³ VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

předpokládat, že text písně by měl být spolehlivou pomůckou při zapamatování vyjmenovaných slov.

4.2.2. Vyjmenovaná slova po B – píseň Zbyňku Zbyňku

Hudební charakteristika písně:

Tónina: D dur

Počet taktů: 18

Intonační prostor hlavní melodie: 1. – 6. stupeň, píseň začíná 5. a končí 1. stupněm

Tónový rozsah: d¹ – h¹

Nahrávka č. 1: předehra tvořena čtyřmi takty o akordech D, A, G, A

Tempo: valčíkové, středně rychlé

Rytmus: píseň má nekomplikovaný rytmus, kromě čtvrtových a osminových not se zde objevují noty s tečkou

Vyžadované intonační dovednosti: diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody, volný nástup na 6. stupeň

Zbyňku Zbyňku

Vyjmenovaná slova po B

Michal Horák

1. hlas

D A G A D

By - dlím v by - tě s do - byt - kem, jme - nu je se Zby - něk. Po - řád hý - be
Do - ve - dl jsi do by - tu ko - by - lu a bý - ka. Po - kud ma - jí
Zby - něk od - stě - ho - val se prý do Při - by - sla - vi. O - by - va - tel

6

A G A G A D

ná - byt - kem, ne - ní by - strý Zby - něk. Zbyň - ku, Zbyň - ku, za - se zle je,
bý - ti tu, bu - du ti dál ří - kat: Zbyň - ku, Zbyň - ku, do - bře mně je,
při - byt - ku jsem sám a tak sla - vím: Zbyň - ku, Zbyň - ku, do - bře mně je,

11

G A D G A Hmi G

hled' na lid - ské o - by - če - je, Zbyň - ku, Zbyň - ku, já zlost mám, ne - byd - líš tu
by - dlím sám, a to mě hře - je. Zbyň - ku, Zbyň - ku, ra - dost mám, že tu by - dlím

16

A Hmi G A D

v by - tě sám, ne - byd - líš tu v by - tě sám.
za - se sám, že tu by - dlím za - se sám.

Obr. č. 4 – Notový zápis písně Zbyňku Zbyňku

Náměty na hudební činnosti s písni:

Poslechové:

Úkol. č. 1: Žáci si poslechnou píseň a popíší, o čem pojednává. Co všechno dělal Zbyněk podle dětí špatně? Žáci diskutují ve dvojici.

Žáci vyjmenovávají činnosti, které Zbyněk v písni dělal, soustředí se na sdělení textu.

Úkol. č. 2: Učitel se ptá žáků: Jaká je nálada písně? Zdá se vám píseň spíš rychlá nebo pomalá? Připomíná vám rytmus písně nějaký druh tance?

Žáci diskutují nad náladou písně. Píseň je sice durová, ale nemusí působit jednoznačně vesele, přihlédneme-li k nešťastnému soužití v prvních dvou slokách. Valčíkový rytmus může rovněž rozpoutat zajímavou debatu o tempu skladby.

Pěvecké:

Žáci zpívají základní melodii písně jednohlasně.

Žáci se rozdělí na dvě skupiny, první část písně zpívají všichni jednohlasně, druhou část zpívá jedna skupina základní melodii a druhá skupina druhý hlas (rozdělit jednotlivé hlasové party lze i na chlapce a dívky, například chlapci zpívají základní melodii, dívky druhý hlas) – viz obr. č. 5. Druhý hlas je určený spíše pěvecky zdatnějším žákům, popř. může část žáků melodii druhého hlasu hrát na zobcovou flétnu.

Zbyňku Zbyňku

Vyjmenovaná slova po B

Michal Horák

D A G A D

1. hlas

By - dlím v by - tě s do-byt-kem, jme-nu-je se Zby-něk. Po-řád hý - be
Do - ve - dl jsi do by - tu ko - by - lu a bý - ka. Po - kud ma - jí
Zby - něk od - stě - ho - val se prý do Při - by - sla - vi. O - by - va - tel

2. hlas

6 A G A G A D

Hl.

ná - byt-kem, ne - ní bys - trý Zby-něk. Zbyň - ku, Zbyň - ku, za - se zle je,
bý - ti tu, bu - du ti dál ří - kat:
pří - byt - ku jsem sám a tak sla - vím: Zbyň - ku, Zbyň - ku, do - bře mně je,

Hl.

11 G A D G A Hmi

Hl.

hled' na lid - ské o - by - če - je, Zbyň - ku, Zbyň - ku, já zlost mám,
by - dlím sám, a to mě hře - je. Zbyň - ku, Zbyň - ku, ra - dost mám,

Hl.

15 G A Hmi G A D

Hl.

ne - byd - líš tu v by - tě sám, ne - byd - líš tu v by - tě sám.
že tu by - dlím za - se sám, že tu by - dlím za - se sám.

Hl.

Obr. č. 5 – Notový zápis písně Zbyňku Zbyňku, dva hlasy

Hudebně pohybové:

Hra na schovaný předmět

Časová dotace: 10 – 15 min.

Pomůcky: libovolný malý předmět

Učitel si s žáky zahraje hru, při níž jde vybraný žák za dveře, zatímco zbytek třídy schová předmět někde v místnosti, podobně jak by to udělal Zbyněk v písni. Cílem vybraného žáka je pak předmět najít, přičemž mu třída přibližuje jeho lokalitu zesilováním či naopak zeslabováním zpěvu písně či jiných zvuků.

Instrumentální:

Žáci doprovází skladbu hrou na dřevěné bloky, zvonkohru a tamburínu dle not. Nástroje lze nahradit jinými s podobnou funkcí (například metalofon, ozvučná dřívka a bonga). Místo hry na dřevěné bloky lze tleskat a tamburínu nahradit dupáním. Melodii druhého hlasu mohou žáci hrát na zobcovou flétnu, jak již bylo zmíněno výše.

Zbyňku Zbyňku

Instrumentální doprovod

Michal Horák

The image displays three systems of musical notation for the instrumental accompaniment of the song 'Zbyňku Zbyňku'. Each system consists of three staves: a vocal line (Zvonkohra), a wood block line (Dřevěné bloky), and a tambourine line (Tamburína). The music is in 6/8 time and the key of D major (one sharp). The lyrics are written below the vocal line.

System 1:

Zvonkohra: Bydlím v bytě s dobytkem jmenuje se Zbyněk. Pořád hýbe nábytkem,

Dřevěné bloky: (Rhythmic accompaniment)

Tamburína: (Rhythmic accompaniment)

System 2 (starts at measure 7):

Zvonk.: není bystrý Zbyněk. Zbyňku, Zbyňku, zase zle je, hled' na lidské oby-čeje,

Dř. bl.: (Rhythmic accompaniment)

Tamb.: (Rhythmic accompaniment)

System 3 (starts at measure 13):

Zvonk.: Zbyňku, Zbyňku, já zlost mám, nebydlíš tu v bytě sám, nebydlíš tu v bytě sám.

Dř. bl.: (Rhythmic accompaniment)

Tamb.: (Rhythmic accompaniment)

Obr. č. 6 – Notový zápis písně Zbyňku Zbyňku, instrumentální doprovod písně

4.2.3. Vyjmenovaná slova po L – píseň Blýská se na lepší časy

Hudební charakteristika písně:

Tónina: D dur

Počet taktů: 14

Intonační prostor hlavní melodie: 1. – 5. stupeň, 7. stupeň spodní, píseň začíná i končí 1. stupněm

Tónový rozsah: c¹ – a¹

Nahrávka č. 2: předehra je tvořena akordy D7 a A7; dohra je tvořena trojnásobným zopakováním posledních dvou taktů písně

Tempo: středně rychlé, píseň je psaná ve formě bluesové dvanáctky

Rytmus: v písni se objevují osminové a čtvrté noty, komplikované mohou být takty začínající osminovou pomlkou

Vyžadované intonační dovednosti: diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody, volný nástup na 4. a 5. stupeň

Píseň bluesově balancuje mezi mollovou a durovou tercií – v doprovodu zní durová, ale zpíváme mollovou.

Je třeba dbát na správnou artikulaci: asimilace znělosti „mám boty“; koncovky v „neplýtvám; nevzlykám; polykám“ apod.

Blýská se na lepší časy

Vyjmenovaná slova po L

Michal Horák

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of four systems of two staves each, labeled '1. hlas' and '2. hlas'. The first system starts with a D7 chord. The second system has a 4-measure rest for the first voice, followed by G7 and D7 chords. The third system has an 8-measure rest for the first voice, followed by A7 and G7 chords. The fourth system starts with a 12-measure rest for the first voice, followed by a D7 chord. The lyrics are: 'Mám bo - ty z ply - še, a tak cho - dím ti - še, Mám bo - ty z ply - še, mám nů - ši z lý - ka, ta - hám si v ní ly - že. a tak cho - dím ti - še, mám nů - ši z lý - ka, Blý - ská se na lep - ší ča - sy, nech - me to ply - nout ta - hám si v ní ly - že. Blý - ská se na lep - ší ča - sy, nech - me to ply - nout a - si. Mám bo - ty z ply - še. a - si. Mám bo - ty z ply - še.'

Obr. č. 7 – Notový zápis písně Blýská se na lepší časy

Náměty na hudební činnosti s písní:

Poslechové:

Úkol. č. 1: Píseň si poslechneme. S žáky diskutujeme o jejím charakteru. Působí na žáky smutně či vesele? A proč? Jaké hudební nástroje v nahrávce slyšíme?

Narážíme zde na bluesový charakter písně, kde je typickým rysem nevymezenost mezi durovou a mollovou tonalitou. Bluesové písně bývají z hlediska obsahu často melancholické, tudíž mnohdy nelze určit, zda se jedná o píseň veselou či smutnou.

Úkol č. 2: Žáci diskutují, co všechno o postavě z písně víme. Učitel se pak ptá: Co znamená „blýskat se na lepší časy“? Bluesové písně si lidé často zpívali pro zlepšení nálady, kdy bychom si nejraději nějaké blues zazpívali?

Pěvecké:

Učitel předzpívává první hlas, žáci opakují hlas druhý. Společně pak zpívají refrén písně.

Třída se rozdělí na dvě skupiny, jedna předzpívává první hlas, druhá zpívá druhý hlas. Skupiny se mohou prohodit.

Jednotlivec zpívá první hlas, třída po něm opakuje hlas druhý.

Hudebně pohybové:

Hra na ozvěnu

Časová dotace: 10 – 15 min.

Pomůcky: žádné

Učitel hraje s žáky hru na ozvěnu. Princip je podobný, jako v písni, tj. učitel zahraje na tělo rytmus, žáci po něm ve stejném tempu rytmus opakují. Stejně jako rytmický úryvek může učitel předzpívat jednoduché krátké melodie, které po něm žáci opakují.

Píseň může být doprovázena hrou na tělo, viz obr. 8. Možné je, že si žáci sami zvolí obměnu výchozího způsobu hry na tělo a doprovod tak může být pokaždé jiný.

Instrumentální:

Hudebně pohybový doprovod formou hry na tělo je v tomto případě přípravou na následný doprovod na orffovské nástroje dle volby žáků. Jakmile žáci zvládnou bez problémů hru na tělo, mohou přejít k nástrojům. Žáci mohou být rozděleni do skupin. Každá skupina si zvolí jeden druh orffovského nástroje, postupně si skupiny nástroje vymění. Vzhledem k jednoduchosti akordického doprovodu je také možné zapojit žáky, kteří umějí hrát na kytaru či ukulele. Píseň mohou doprovázet podle akordických značek v notovém zápisu. Můžeme zvolit také jednodušší variantu, kterou je doprovod pouze základními akordickými tóny, v tomto případě se ještě nabízí hra na boomwhackery.⁸⁴

⁸⁴ Boomwhackery jsou velmi oblíbené perkusní nástroje vyrobené z plastu. Zvuk každého boomwhackeru odpovídá určitému tónu, což je zapříčiněno jeho velikostí.

Blýská se na lepší časy

Vyjmenovaná slova po L

Michal Horák

D7

1. hlas
Mám bo-ty z ply-še, a tak cho-dím ti-še,

2. hlas
Mám bo-ty z ply-še,

Tlesknutí

Dupnutí

4

G7 D7

Hl.
mám nů-ši z lý-ka, ta-hám si v ní ly-že.

Hl.
a tak cho-dím ti-še, mám nů-ši z lý-ka,

Tlesk.

Dup.

8

A7 G7

Hl.
Blý-ská se na lep-ší ča-sy, nech-me to ply-nout

Hl.
ta-hám si v ní ly-že. Blý-ská se na lep-ší ča-sy, nech-me to ply-nout

Tlesk.

Dup.

2

12 D7

HI. a - si. Mám bo - ty z ply - še.

HI. a - si. Mám bo - ty z ply - še.

Tlesk.

Dup.

Obr. č. 8 – Notový zápis písně *Blýská se na lepší časy*, instrumentální doprovod písně

4.2.4. Vyjmenovaná slova po M – píseň V Litomyšli koupil jsem si myš

Hudební charakteristika písně:

Tónina: D dur

Počet taktů: 14

Intonační prostor hlavní melodie: 1. – 6. stupeň, píseň začíná 3. a končí 1. stupněm

Tónový rozsah: d¹ – h¹

Nahrávka č. 3: předehra je tvořena akordy F#, F#, Hmi, G, D, A, D, D

Tempo: pomalé, rozvláčné

Rytmus: nekomplikovaný, v písni se objevují pouze noty osminové, čtvrtové a jedna půlová

Vyžadované intonační dovednosti: diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody, volný nástup 6. stupeň

Píseň přechází do tóniny F# dur v hlavní melodii – tóny G a A se zvětšují o půltón na dobu trvání jednoho taktu.

Je třeba dbát na správnou artikulaci koncovek: „ve Vysokém Mýtě“ a na důslednou výslovnost hlásky H ve slovech „hmyz“ a „hlemýžd“.

V Litomyšli koupil jsem si myš

Vyjmenovaná slova po M

Michal Horák

1. hlas

D A Hmi D7

V Li - to - my - šli kou - pil jsem si myš.
 Ve Vy - so - kém Mý - tě prý je hmyz,
 Dmý - chej o - heň, on se roz - ší - ří.

3

G E7 A F#

1.

Mys - lel jsem, že ne - chá se u - mýt. Mý - lil jsem se, myš se vys - mýk -
 kte - rý je po - tre - ba vy - mý - tit. Na - cho - mýt jsem se tam, hmyz byl
 Měl jsem vrab - ce, teď mám jen chmý - ří.

6

Hmi G D A D F#

2.

la, a tak teď - ka ne - mám žá - dnou myš. Hle - mý - žďě teď mám a ra - dši
 pryč, a tak teď - ka ne - mám a - ni hmyz.

10

Hmi G D A Hmi G

si ho za - my - kám, my to ně - jak zvlá - dnem, hle - mýž - di,

13

D A D

my to ně - jak zvlá - dnem hle - mýž - di.

Obr. č. 8 – Notový zápis písně V Litomyšli koupil jsem si myš

Náměty na hudební činnosti s písní:

Poslechové:

Úkol č. 1: Po poslechu písně se učitel ptá žáků, o čem si myslí, že píseň pojednává. Jaké pocity pán v písni zažívá a proč? Jak si myslíte, že to s ním dopadne a podle čeho tak usuzujete?

Učitel žáky směřuje k poznání, že pomalá píseň symbolizuje v tomto případě jakousi melancholii, smutek až pocity smíření, který pán z písně prožívá. S žáky pak diskutuje, jakou emoci v nich hudba vyvolává.

Úkol č. 2: Jaká zvířata se v písni objevují a jaké byly jejich osudy?

Osud myši po jejím útěku již neznáme, stejně tak zmíněného hmyzu. Žáci by ale mohli dle kontextu písně určit osud vrabce či hlemýžďe, o čemž se dá na základě pečlivého poslechu textu písně s žáky diskutovat.

Pěvecké:

Žáci zpívají celou píseň jednohlasně.

Žáci si zkusí zazpívat celou píseň jen se slovem „myš.“

Žáci se rozdělí na dva sbory a zpívají druhý hlas:

V Litomyšli koupil jsem si myš

Vyjmenovaná slova po M

Michal Horák

D A Hmi D7

1. hlas

V Li - to - my - šli kou - pil jsem si myš.
 Ve Vy - so - kém Mý - tě prý je hmyz,
 Dmý - chej o - heň, on se roz - ší - ří.

2. hlas

V Li - to - my - šli myš, myš
 V Mý - tě prý je hmyz, hmyz
 Dmý - chej o - heň sám, sám,

3 G E7 A

Hl.

Mys - lel jsem, že ne - chá se u - mýt.
 kte - rý je po - tře - ba vy - mý - tit.
 Měl jsem vrab - ce, teď mám jen chmý - ří.

Hl.

ne - chá se u - mýt.
 tře - ba vy - mý - tit.
 z vrab - ce chmý - ří je.

5 F# Hmi G D A

Hl.

1. Mý - lil jsem se, myš se vys - mýk - la, a tak teď - ka ne - mám zá - dnou
 Na - cho - mýt jsem se tam, hmyz byl pryč, a tak teď - ka ne - mám a - ni

Hl.

Myš se vys - mýk - la. Ne - mám zá - dnou
 Ná - hle hmyz byl pryč. Ne - mám zá - dný

8 D F# Hmi G

Hl.

2. myš. Hle - mý - žďe teď mám a ra - dši si ho za - my - kám,
 hmyz.

Hl.

myš. Hle - mý - žďe si za - my - kám.
 hmyz.

2

D A Hmi G D A

11

Hl. my to ně - jak zvlá - dnem, hle - mýž - di, my to ně - jak zvlá - dnem hle - mýž -

Hl. Hle - mý - ždě teď mám, mám, hle - mý - ždě teď

D

14

Hl. di.

Hl. mám.

Obr. č. 9 – Notový zápis písně V Litomyšli koupil jsem si myš, dva hlasy

Hudebně pohybové:

Hra na sochy

Časová dotace: 10 – 15 min.

Pomůcky: hudební nástroj, hudební přehrávač

Učitel poví žákům, že některá zvířata, když cítí potenciální hrozbu, okamžitě ztuhnou a nehýbají se, aby je predátor neodhalil. Pak pouští žákům nahrávku písně, popřípadě hraje píseň na hudební nástroj, kterou v nečekaný moment pozastaví. Žáci do tempa písně bloumají po třídě a pozorně poslouchají. V momentě, kdy se píseň zastaví, musí po vzoru zmíněných zvířat ztuhnout a nehýbat se. Učitel žáky kontroluje, zda se skutečně nehýbají. Mohou se začít hýbat až co se píseň znovu rozezní. V případě, že doprovázíme píseň vlastní hrou na hudební nástroj, může dynamika a tempo hry ovlivňovat i rychlost pohybu žáků po třídě, tj. učitel hraje pomalu – děti se pohybují pomalým tempem, učitel hraje rychleji – děti se pohybují rovněž rychleji. Tuto hru lze aplikovat i na jiné písně.

Instrumentální:

Žáci doprovázejí píseň na zvonkohru a tamburínu, lze nahradit například metalofonem nebo xylofonem a ozvučnými dřívky či bongy. Zároveň lze s žáky zavést pravidlo, že zahrají v rytmu na tamburínu vždy, když se v písni objeví nové vyjmenované slovo.

V Litomyšli koupil jsem si myš

Instrumentální doprovod

Michal Horák

The musical score is written for Zvonkohra (chime) and Tamburína (tambourine) in 4/4 time, key of D major. It consists of five systems of music, each with lyrics in Czech. The lyrics are: "V Litomyšli koupil jsem si myš. Myslím, že nechá se umýt. Ve Vysokém Mýtě prý je hmyz, který je potřeba vymytit. Mýlil jsem se, myš se vysmýkla, Nachomýt jsem se tam, hmyz byl on se rozšířil, Dmýchej oheň, on se rozšířil. a tak teďka nemám žádnou myš. a tak teďka nemám ani hmyz. Měl jsem vrabce, teď mám jen chmýří. Hlemýždě teď mám a radši si ho zamýkám, my to nějak zvládnem, hlemýždi. My to nějak zvládnem, hlemýždi."

System 1: Zvonkohra and Tamburína. Lyrics: V Litomyšli koupil jsem si myš. Myslím, že nechá se umýt. Ve Vysokém Mýtě prý je hmyz, který je potřeba vymytit.

System 2: Zvonk. and Tamb. (measures 5-6). Lyrics: Mýlil jsem se, myš se vysmýkla, Nachomýt jsem se tam, hmyz byl on se rozšířil, Dmýchej oheň, on se rozšířil.

System 3: Zvonk. and Tamb. (measures 7-8). Lyrics: a tak teďka nemám žádnou myš. a tak teďka nemám ani hmyz. Měl jsem vrabce, teď mám jen chmýří. Hlemýždě teď mám a radši

System 4: Zvonk. and Tamb. (measures 10-11). Lyrics: si ho zamýkám, my to nějak zvládnem, hlemýždi.

System 5: Zvonk. and Tamb. (measures 13-14). Lyrics: My to nějak zvládnem, hlemýždi.

Obr. č. 10 – Notový zápis písně V Litomyšli koupil jsem si myš, instrumentální doprovod písně

4.2.5. Vyjmenovaná slova po P – píseň Jsi pyšný, netopýře

Hudební charakteristika písně:

Tónina: a moll

Počet taktů: 33

Intonační prostor hlavní melodie: 6. stupeň spodní – 3. stupeň, píseň začíná 1. a končí 2. stupněm

Tónový rozsah: f#¹ – c²

Nahrávka č. 4: předehra je tvořena akordy Ami, D a G

Tempo: středně rychlé, doprovod by měl být úderný

Rytmus: v písni se objevují kromě osminových a čtvrtových not i noty s tečkou, komplikované jsou takty začínající osminovou pomlčkou

Vyžadované intonační dovednosti: diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody, volný nástup 6. stupeň spodní, 3. stupeň

Melodie se pohybuje v dórské mollové stupnici, která má zvýšený 6. stupeň (tón f#), na který může být pro dítě obtížné nastoupit. Je třeba tento nástup předem procvičit v příslušném průpravném intonačním cvičení.

Dále je dbát na správnou artikulaci v místě: „budeš š pyskem.“

Jsi pyšný, netopýře

Vyjmenovaná slova po P

Michal Horák

Ami D G Ami

1. hlas
Jsi pyš-ný, ne-to-pý-re, klo-pýt-nul jsi o sle-pý-še.

2. hlas
Jsi pyš-ný, ne-to-pý-re,

4 D G Ami D G

Hl.
A-ni jsi se ne-za-pý-řil, ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

Hl.
klo-pýt-nul jsi o sle-pý-še.

7 Ami D G Ami

Hl.
Až se lu-na za-třpy-tí, tak

Hl.
A-ni jsi se ne-za-pý-řil, ko-py-to jsi kvů-li pý-še. Až se lu-na za-třpy-tí, tak

10 D G Ami D G

Hl.
zpo-za pý-ru vy-sko-čím, bu-deš py-kat, ne-to-pý-re, fou-knu ti pyl do o-čí,

Hl.
zpo-za pý-ru vy-sko-čím, bu-deš py-kat, ne-to-pý-re, fou-knu ti pyl do o-čí,

13 Ami D G Ami

Hl.
a tro-chu tě roz-če-pý-řím, pak do pyt-le ho-dím, bu-deš s pys-kem za-vře-ným tam

Hl.
a tro-chu tě roz-če-pý-řím, pak do pyt-le ho-dím, bu-deš s pys-kem za-vře-ným tam

2

16 D G Ami D G

HL. zpy-to-vat pár ho-din. Jsi pyš-ný, ne-to-pý-re, klo-pýt-nul jsi o sle-pý-še.

HL. zpy-to-vat pár ho-din.

19 Ami D G Ami

HL. A-ni jsi se ne-za-pý-řil,

HL. Jsi pyš-ný, ne-to-pý-re, klo-pýt-nul jsi o sle-pý-še.

22 D G Ami D G Ami

HL. ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

HL. A-ni jsi se ne-za-pý-řil, ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

26 D G Ami D G Ami D G

HL. ko-py-to jsi kvů-li pý-še. ko-py-to jsi kvů-li pý-še. ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

HL.

31 Ami D G Ami

HL.

HL.

The image shows a musical score for two horns (HL.) in G major. The score is divided into five systems, each with a treble and bass staff. Chord symbols (D, G, Ami) are placed above the treble staff. The lyrics are written below the notes. The first system (measures 16-18) has the first horn playing a melody and the second horn playing a rhythmic accompaniment. The second system (measures 19-21) has the first horn playing a melody and the second horn playing a rhythmic accompaniment. The third system (measures 22-24) has the first horn playing a melody and the second horn playing a rhythmic accompaniment. The fourth system (measures 26-28) has the first horn playing a melody and the second horn playing a rhythmic accompaniment. The fifth system (measures 31-33) has both horns playing a melody.

Obr. č. 11 – Notový zápis písně *Jsi pyšný, netopýře*

Náměty na hudební činnosti s písní:

Poslechové:

Úkol č. 1: Žáci popisují svoje dojmy z poslechu písně. Jak by popsali emoci, kterou v nich píseň vyvolává? Podle čeho tak usuzují?

Píseň by měla mít výhružný charakter. S žáky lze později poslechnout písničku We will rock you od skupiny Queen a porovnat obě písně dohromady (obě písně jsou mollové, úderné a sdělením výhružné).

Úkol č. 2: Co znamená, když někoho označíme slovem „kopyto“? Čím se netopýr v písni provinil?

Žáci by měli dospět k závěru, že netopýrovým hlavním prohřeškem nebylo klopýtnutí o slepýše, ale jeho pyšný přístup, se kterým prohřešek bez ostychu přešel. Když někdo někomu ublíží, byť omylem, měl by se omluvit.

Pěvecké:

Učitel předzpívává první hlas, žáci opakují hlas druhý. Společně zpívají prostřední část písně.

Třída se rozdělí na dvě skupiny, jedna předzpívává první hlas, druhá zpívá druhý hlas. Skupiny se mohou vyměnit. Třída se pro tento účel rovněž může rozdělit na děvčata a chlapce.

Další možností je, že jeden žák zpívá první hlas a třída po něm opakuje hlas druhý.

Hudebně pohybové:

Hra na playback

Časová dotace: 15 – 25 min.

Pomůcky: žádné

Žáci se rozdělí do dvojic. Jeden žák předstoupí před „publikum“ a neslyšně zpívá píseň, zatímco druhý žák z dvojice sedící naproti němu skutečně píseň zpívá. Cílem je co největší souhra dvojice. Tuto hru lze aplikovat i na jiné písně.

Instrumentální:

Žáci se rozdělí do dvou skupin, každá z nich představuje jeden hlas písně. Když jedna skupina zpívá, druhá ji rytmicky doprovází hrou na tělo a naopak, ve společné části zpívají a rytmizují současně. Hru na tělo po osvojení rytmu žáky následně vystřídá hra na vhodné orffovské nástroje, místo dupání například tamburína nebo rolničky, místo tleskání dřevěné bloky či ozvučná dřívka.

Jsi pyšný, netopýře

Instrumentální doprovod

Michal Horák

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of four systems of music, each with a vocal line and an instrumental accompaniment line. The accompaniment includes parts for clapping (Tlesknutí) and body percussion (Dupnutí) in the first system, and for clapping (Tlesk) and body percussion (Dup.) in the subsequent systems. The lyrics are written below the vocal lines.

System 1: Measures 1-4. Chords: Ami, D, G, Ami, D, G. Lyrics: Jsi pyš-ný, ne-to-pý-re, klo-pýt-nul jsi o sle-pý-še.

System 2: Measures 5-8. Chords: Ami, D, G, Ami, D, G. Lyrics: A-ni jsi se ne-za-pý-řil, ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

System 3: Measures 9-12. Chords: Ami, D, G, Ami, D, G. Lyrics: Až se lu-na za-třpy-tí, tak zpo-za pý-ru vy-sko-čím, bu-deš py-kat, ne-to-pý-re, fou-knu ti pyl do o-čí,

System 4: Measures 13-16. Chords: Ami, D, G, Ami, D, G. Lyrics: a tro-chu tě roz-če-pý-řím, pak do pyt-le ho-dím, bu-deš s pys-kem za-vře-ným tam zpy-to-vat pár ho-din.

2

17 Ami D G Ami D G

Hl. Jsi pyš-ný, ne-to-pý-re, klo-pýt-nul jsi o sle-pý-še.

Hl. Jsi pyš-ný, ne-to-pý-re, klo-pýt-nul jsi o sle-pý-še.

Tlesk.

Dup.

21 Ami D G Ami D G Ami

Hl. A-ni jsi se ne-za-pý-řil, ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

Hl. A-ni jsi se ne-za-pý-řil, ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

Tlesk.

Dup.

26 D G Ami D G Ami D G Ami D G

Hl. ko-py-to jsi kvů-li pý-še. ko-py-to jsi kvů-li pý-še. ko-py-to jsi kvů-li pý-še.

Hl.

Tlesk.

Dup.

33 Ami

Hl.

Hl.

Tlesk.

Dup.

Obr. č. 12 – Notový zápis písně *Jsi pyšný, netopýře*, instrumentální doprovod písně

4.2.6. Vyjmenovaná slova po S – píseň Synu, buď už sytý

Hudební charakteristika písně:

Tónina: D dur

Počet taktů: 12 (refrén + sloka)

Intonační prostor hlavní melodie: 1. – 6. stupeň, píseň začíná 3. a končí 1. stupněm

Tónový rozsah: $d^1 - h^1$

Nahrávka č. 5: předehra je tvořena akordy D, A, Hmi, F#mi, G, A, D, A

Tempo: svižné, taneční

Vyžadované intonační dovednosti: diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody, volný nástup 3. stupeň

V písni je třeba dbát na správnou artikulaci hlásek: „buď už sytý“; „snědls maso“; „cpeš si.“

Synu, buď už sytý
Vyjmenovaná slova po S

Michal Horák

1. hlas

Ref. D A Hmi F#mi G A

Sy-nu, buď už sy-tý, sy-nu, buď už sy-tý, sně-dls to-ho vá - žně

4

1. D A 2. D A Sloka D A Hmi F#mi

Hl. dost. dost. Sně-dls ma-so sy-ro-vé, sy-sla, sý-čka, sý-ko-ry,
Sy-chra-vé je po-ča-sí, ven-ku vše-chno u-sy-chá,

8

G D E7 A D.C. al Fine D A D Fine

Hl. za to bě-žně sy-no-vé ne-do-čkaj se pod-po-ry. dost. A dost.
sy-číš na mě a cpeš si sy-pa-ný sýr do bři-cha.

Obr. č. 13 – Notový zápis písně Synu, buď už sytý

Náměty na hudební činnosti s písní:

Poslechové:

Úkol č. 1: Žáci popisují dojmy, které v nich píseň zanechala, a vypráví, co se v písni odehrává. Kdo píseň nejspíš zpívá, jakou má náladu a o co by si přál? Jaký je naopak adresát písně a čím se provinil?

S dětmi diskutujeme postavy z písně, kterými jsou otec a syn. Zajímavým náhledem, na nějž některý žák může přijít, je skutečnost, že postavy z písně nemusí být nutně rodina, ale například kněz, který kárá hříšníka, neboť i tam je oslovení „synu“ platné.

Úkol č. 2: Žáci sluchem rozpoznávají hudební nástroje znějící v nahrávce.

V nahrávce se kromě zpěvu a kytary objevuje i baskytara, bicí a elektrický klavír.

Úkol č. 3: Žáci vytvoří skupinky a společně vzpomínají, jaké další písně o jídle znají. Skupinka s nejvyšším počtem písní vyhrává.

Písně o jídle jsou například následující: Co jsem měl dnes k obědu, Což takhle dát si špenát, Jahody mražený, Měla babka čtyři jabka, Pekla vdolky z bílé mouky, Prodavač apod.

Pěvecké:

Žáci zpívají píseň jednohlasně.

Žáci se na refrény dělí na dva hlasy, oba hlasy zpívají stejný text.

Při zpěvu mohou se mohou děti vyzkoušet v různých rolích, například jako dědeček, babička, a tomu přizpůsobit intenzitu artikulace. Dále mohou žáci zpívat části písně v odlišné kontrastní dynamice.

Synu, buď už sytý

Vyjmenovaná slova po S

Michal Horák

The image shows a musical score for the song 'Synu, buď už sytý' by Michal Horák. It is written for two voices (1. hlas and 2. hlas) and includes guitar chords. The score is divided into three systems. The first system (measures 1-5) is marked 'Ref.' and contains the lyrics: 'Sy-nu, buď už sy-tý, sy-nu, buď už sy-tý, sně-dls to-ho vá - žně dost. dost.' The second system (measures 6-8) is marked 'Sloka' and contains the lyrics: 'Sně-dls ma-so sy-ro-vé, sy-sla, sý-čka, sý-ko-ry, za to bě-žně sy-no-vé; Sy-chra-vé je po-ča-sí, ven-ku vše-chno u-sy-chá, sy-číš na mě a cpeš si'. The third system (measures 9-10) is marked 'D.C. al Fine' and contains the lyrics: 'ne-do-čkaj se pod-po-ry, dost. A dost.; sy-pa-ný sýr do bři-cha.' The score includes guitar chords: D, A, Hmi, F#mi, G, A, D, E7, and D. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4.

Obr. č. 14 – Notový zápis písně *Synu, buď už sytý*, dva hlasy

Hudebně pohybové:

Hra Uteč jedlíkovi / Bomba

Časová dotace: 10 – 15 min.

Pomůcky: míč / jiný vhodný předmět do ruky

Žáci stojí v kruhu a nechávají si kolovat předmět, například míč. Každý, kdo dostane míč, musí rychle říct jedno vyjmenované slovo po S, přičemž slova by se měla minimálně opakovat. Kdo nedokáže slovo říct dostatečně rychle, toho „sní“ nenasytný syn z písně a jde si sednout. Kdo zůstane jako poslední, vyhrává. Jako náročnější variantu je možné hrát verzi této hry, kdy učitel tleská nebo ťuká v pravidelném metru a žáci se snaží říct slovo s každým tlesknutím či úderem.

Instrumentální:

V návaznosti na hru s podáváním předmětu je možné obdobně doprovázet píseň tak, že část žáků se střídá v pravidelném doprovodu písně s využitím zmíněných orffovských nástrojů. Další možností je doprovázet podle dole zapsané předlohy. Místo tamburíny a dřevěných bloků mohou žáci hrát i na jiné orffovské nástroje, například dřívka nebo rolničky, popřípadě lze doprovod provést hrou na tělo (dřevěné bloky – tleskání, tamburína – dupání).

Synu, buď už sytý

Instrumentální doprovod

Michal Horák

1. hlas *Ref.* D A Hmi F#mi
Sy - nu, buď už sy - tý, sy - nu, buď už sy - tý,

Dřevěné bloky
Tamburína

3 Hl. G A 1. D A 2. D A Sloka D A
sně-dls to-ho vá - žně dost. dost. Sně-dls ma-so sy-ro-vé,
Sy-chra-vé je po-ča-sí,

Dř. bl.
Tamb.

7 Hl. Hmi F#mi G D
sy - sla, sý - čka, sý - ko - ry, za to bě - žně sy - no - vé
ven - ku vše - chno u - sy - chá, sy - číš na mě a cpeš si

Dř. bl.
Tamb.

9 E7 A D.C. al Fine D A D Fine

Hl. ne - do - čekaj se pod - po - ry. dost. A dost.
 sy - pa - ný sýr do bři - cha.

Dř. bl.

Tamb.

Obr. č. 15 – Notový zápis písně *Synu, buď už sytý*, instrumentální doprovod písně

4.2.7. Vyjmenovaná slova po V – píseň *Vy, vysoký pane*

Hudební charakteristika písně:

Tónina: D dur

Počet taktů: 34

Intonační prostor hlavní melodie: 7. stupeň spodní – 6. stupeň, začíná 3. a končí 1. stupněm

Tónový rozsah: c^{#1} – h¹

Nahrávka č. 6: předehra tvořena akordy G, A, D, Hmi, G, A, D; melodie v dohře nahrávky se píská

Tempo: středně rychlé, píseň je laděná do žánru country

Rytmus: nekomplikovaný, v písni se objevují osminové, čtvrté a půlové noty

Vyžadované intonační dovednosti: diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody, volný nástup 2., 3. stupeň a 6. stupeň

Je třeba dbát na správnou artikulaci v místě „vy, vysoký pane“, úsek je rychlý. V témže taktu může být komplikované umístění slova „co“ na poslední osminové pozici, které uvádí frázi až v dalším taktu.

Vy, vysoký pane

Vyjmenovaná slova po V

Michal Horák

Zpěv

D F# Hmi D E7

Vy, vy-so-ký pa-ne, co výt ne-pře - sta-ne,

5

G A D Hmi G A

měl bys-te si zvy-kat, že vám li-di bu-dou vy-kat, když vla-sy má-te kom-plet vy-pa -

8

D D F# Hmi D E7

da-né. Vy, vy-so-ký pa-ne, spou-stu vě - cí teď se vám ne - sta-ne.

13

G A D Hmi G A

Měl by-ste si vý-skat: "ju-chů" a až bu-de-te na vzdu-chu, buď-te rád za vla-sy vy-pa -

16

D A A7 D

da-né. Do vla-sů vám ne-při-lít-ne výr, vy-dra žvý-kat vám je ne-bu - de,

21

A A7 D A

od vý-hně vám vla-sy ne-chyt - nou, v bez-pe-čí teď bu-de-te všu - de. Všu-de.

25

D F# Hmi D E7 G A

Vy, vy-so-ký pa-ne, co výt ne-pře - sta-ne, jak vy-žle jste hu-be-ný, tak

30

D Hmi G A 1D Hmi 2D

sněž-te na-nuk stu-de-ný a vše-chno bu-de zas jak ma-lo - va-né. A va-né.

The image shows a musical score for the song 'Vy, vysoký pane' by Michal Horák. It is written in G major (one sharp) and 4/4 time. The score is for voice (Zpěv) and guitar (Hl.). The lyrics are in Czech and feature a 'Vyjmenovaná slova po V' (word game) where words starting with 'V' are highlighted. The score consists of eight staves of music, each with a key signature change (D, F#, Hmi, D, E7, G, A, D, Hmi, G, A, D, A7, D, A, D, F#, Hmi, D, E7, G, A, D, Hmi, G, A, 1D, Hmi, 2D). The lyrics are: 'Vy, vy-so-ký pa-ne, co výt ne-pře - sta-ne, měl bys-te si zvy-kat, že vám li-di bu-dou vy-kat, když vla-sy má-te kom-plet vy-pa - da-né. Vy, vy-so-ký pa-ne, spou-stu vě - cí teď se vám ne - sta-ne. Měl by-ste si vý-skat: "ju-chů" a až bu-de-te na vzdu-chu, buď-te rád za vla-sy vy-pa - da-né. Do vla-sů vám ne-při-lít-ne výr, vy-dra žvý-kat vám je ne-bu - de, od vý-hně vám vla-sy ne-chyt - nou, v bez-pe-čí teď bu-de-te všu - de. Všu-de. Vy, vy-so-ký pa-ne, co výt ne-pře - sta-ne, jak vy-žle jste hu-be-ný, tak sněž-te na-nuk stu-de-ný a vše-chno bu-de zas jak ma-lo - va-né. A va-né.'

Obr. č. 16 – Notový zápis písně Vy, vysoký pane

Náměty na hudební činnosti s písní:

Poslechové:

Úkol č. 1: Učitel se ptá žáků a žáci diskutují, co má pán v písni za problém a jaké útěchy se mu skýtá. Myslí si žáci, že byl pán v písni utěšen? Co znamená výraz, že „všechno bude zas jak malované“?

Společně s učitelem by se mohli žáci dopracovat k pointě, že někdy „nemá cenu plakat nad rozlitym mlékem“ a raději si užívat věci, které můžeme.

Úkol č. 2: Jaké hudební nástroje v písničky slyšíme?

V nahrávce hraje kytara, klavír a kontrabas. Kromě zpěvu se v písni ještě píská.

Pěvecké:

Žáci zpívají celou píseň společně.

Žáci zpívají společně, pouze od 17. do 23. taktu se střídají po jednotlivých verších ve dvou pěveckých skupinách.

Celá třída zpívá píseň, část žáků zpívá pouze vyjmenovaná slova pokaždé, když se v písni objeví – tuto činnost lze použít i u jiných písní.

Hudebně pohybové:

Hra na Divoký západ

Časová dotace: 10 – 15 min.

Pomůcky: kovbojský klobouk

Učitel obstará kovbojský klobouk a poví žákům, že se právě přesunuli na Divoký západ do saloonu, kde se pátrá po banditovi v tomto konkrétním klobouku. Žáci za zvuku písničky tančí po třídě a předávají si klobouk z hlavy na hlavu. U koho klobouk skončí, když se píseň nečekaně pozastaví, předává klobouk nejbližšímu spolužákovi a sám vypadává ze hry.

Instrumentální:

Nástrojové obsazení lze obměnit dle potřeby, skladba se dá rovněž celá doprovodit hrou na tělo, například místo dřevěných bloků tleskání a místo trianglu luskání či pleskání.

Vy, vysoký pane

Vyjmenovaná slova po V

Michal Horák

Triangl

Dřevěné bloky

Dupnutí

6 Vy, vysoký pane, co výt nepře - stane. Měl byste si zvykat, že vám

Trgl.

Dř. bl.

Dup.

11 lidi budou vykat, když vlasy máte komplet vypa - dané. Vy, vysoký pane,

Trgl.

Dř. bl.

Dup.

15 spoustu věcí teď se vám ne - stane. Měl byste si výskat: "juchů" a až budete na vzduchu,

Trgl.

Dř. bl.

Dup.

20 buďte rád za vlasy vypa - dané. Do vlasů vám nepřilítne výr, vydra žvýkat vám je nebu -

Trgl.

Dř. bl.

Dup.

26 de, od výhně vám vlasy nechyt - nou, v bezpečí teď budete všu - de. Všude. Vy, vysoký

Trgl.

Dř. bl.

Dup.

31 pane, co výt nepře - stane, jak vyžle jste hubený, tak snězte nanuk studený a

Trgl.

Dř. bl.

Dup.

všechno bude zas jak malo - vané. 1. 2. vané.

Obr. č. 17 – Notový zápis písně *Vy, vysoký pane*, instrumentální doprovod písně

4.2.8. Vyjmenovaná slova po Z – píseň Brzy jazyk

Hudební charakteristika písně:

Tónina: d moll

Počet taktů: 8

Intonační prostor hlavní melodie: 1. – 8. stupeň, píseň začíná i končí 1. stupněm

Tónový rozsah: d¹ – d²

Nahrávka č. 7: předehra je tvořena jedním taktem akordu A dur

Tempo: na začátku pomalé, v průběhu plynule zrychluje až do velmi rychlého tempa

Rytmus: Píseň je rytmicky nekomplikovaná, objevují se v ní pouze noty osminové a čtvrté

Vyžadované intonační dovednosti: diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody, volný nástup 8. stupeň

Vysoké tempo konce nahrávky bude pro děti složité na správnou artikulaci a intonaci, přesto je na ni třeba trvat, dokud to půjde.

Brzy jazyk

Vyjmenovaná slova po Z

Michal Horák

Br - zy, ja - zyk, na - zý - vat se, Ru - zy - ně. Br - zy, ja - zyk,

na - zý - vat se, Ru - zy - ně. Jsou to je - nom čty - ři slo - va, tak si je řek - ně - me zno - va:

Br - zy, ja - zyk, na - zý - vat se, Ru - zy - ně.

Obr. č. 18 – Notový zápis písně Brzy jazyk

Náměty na hudební činnosti s písní:

Poslechové:

Učitel diskutuje po poslechu písně s žáky, co jim na nahrávce přišlo zvláštního. Čím je specifický maďarský národní tanec čardáš?

Žáci by se pochopitelně měli dopracovat k poznatku, že píseň výrazně ve svém průběhu zrychlila, což bývá typické u známého tance čardáš.

Jaké nástroje v nahrávce žáci slyší?

V nahrávce je kromě několika vrstev zpěvu i akordeon, kontrabas a cimbál.

Pěvecké:

Žáci zkusí píseň zazpívat co nejrychleji, ale zároveň přesně s doprovodem nahrávky nebo živého nástroje.

Žáci zpívají dohromady, nebo se střídají ve skupinách vždy po odzpívání písně. Skupiny jsou smíšené, anebo je třída rozdělená na chlapce a dívky.

Hudebně pohybové:

Hra na taneční soutěž

Časová dotace: 10 – 15 min.

Pomůcky: žádné

Žáci se pohybují po třídě podle tempa písně, pohybem může být například jednoduchý taneční krok. Ze začátku se pohybují velmi pomalu a za poslechu písně svůj pohyb pozvolna zrychlují. Učitel může během interpretace písně tempo dle libosti zpomalovat či zrychlovat, žáci na něj však musí reagovat.

Instrumentální:

Party orffovských nástrojů lze zahrát hrou na tělo, například místo dřevěných bloků pleskání a místo tamburíny tleskání. Při zrychlujícím tempu skladby to může být pro žáky další pohybová výzva.

Brzy jazyk

Instrumentální doprovod

Michal Horák

Chords: Dmi, A7, Dmi, Dmi

Zpěv
Br - zy, ja - zyk, na - zý - vat se, Ru - zy - ně. Br - zy, ja - zyk,

Tamburína

Dřevěné bloky

Chords: A7, Dmi, B, F

Hl.
na - zý - vat se, Ru - zy - ně. Jsou to je - nom čty - ři slo - va,

Tamb.

Dř. bl.

Chords: B, F, Dmi, A7, Dmi

Hl.
tak si je řek - ně - me zno - va: Br - zy, ja - zyk, na - zý - vat se, Ru - zy - ně.

Tamb.

Dř. bl.

Obr. č. 19 – Notový zápis písně Brzy jazyk, instrumentální doprovod písně

S písněmi s vyjmenovanými slovy lze pracovat s dalšími aktivitami. K nim patří například následující:

- Žáci rytmizují jednotlivá vyjmenovaná slova, například za pomoci společného vytleskávání či „rytmického vláčku“ – sedí v kroužku, jeden žák rytmicky deklamuje libovolné vyjmenované slovo, po němž vedlejší žák na něj naváže ve stejném tempu rytmizací dalšího vyjmenovaného slova.
- Žáci zrytmizovaná slova zpívají na jednom tónu či na dvou tónech.
- Žáci vypisují vyjmenovaná slova z písně a přepisují je do základního tvaru.
- Žáci poslouchají píseň a dělají si čárky, kolikrát se vyjmenované slovo v písni vyskytuje.
- Žáci řadí vyjmenovaná slova na obrázkových kartách tak, jak jdou v písni po sobě.
- V hodinách výtvarné výchovy lze libovolnou část děje písničky nakreslit.
- Žáci předvádí děj písně formou dramatizace, každá skupinka žáků si vybere a zdramatizuje jednu sloku písně, ostatní hádají, o kterou sloku se jedná.
- Žáci vytvoří plakát s dějem písně, na němž se objevují všechna vyjmenovaná slova. Plakát pak visí ve třídě jako pomůcka pro zapamatování vyjmenovaných slov.
- K hudebně pohybovým prostředkům může být řazena také expresivní rytmizovaná řeč – žáci mohou deklamovat text písně například velmi pomalu nebo velmi rychle.

S písní lze pracovat za pomoci nahrávky i notových partů, záleží na preferenci učitele. Písně je možné doprovázet na klavír, kytaru, ukulele či jiný vhodný hudební nástroj dle možností učitele. Záměrem písně je motivovat žáky k učení s vyjmenovanými slovy a zpěvu obecně. Práce s písní nabízí možnosti využití orffovských nástrojů a vhodných pomůcek prostřednictvím aktivit, při nichž má žák radost z učení a chápe přínos vlastní práce. Společná interpretace písně a skupinové činnosti rozvíjí sociální kompetence. Žák hovoří o hudbě a zážitcích z ní, komunikuje s ostatními, poslouchá jejich názor, učí se tolerantnímu chování, a přitom se přirozeně učí učivo vyjmenovaných slov, které skrze práci s písní vstřebává.

5. Ověření souboru autorských písní s vyjmenovanými slovy

Autorské písně byly zkomponovány s jasným záměrem jejich uplatnění ve vyučování na základní škole. Před jejich případným uvedením do škol bylo naším cílem zjistit, zda a jak je jejich využití ve výuce funkční.

Ověření autorských písní s vyjmenovanými slovy ve školní praxi probíhalo celkem na pěti základních školách: Cyrilometodějské církevní základní škole v Brně, Základní škole Sever v Hradci Králové, Základní a Mateřské škole logopedické v Olomouci, Základní škole Šeberov v Praze a ZŠ Kouzelné školy rovněž v Praze. Ověřování ve zmíněných školách se uskutečnilo poté, co učitelé po vyzvání projevíli zájem s písněmi pracovat. Písně byly uplatněny celkem v deseti třídách – ve čtyřech třetích ročnících, v jednom čtvrtém, ve čtyřech pátých a jednom smíšeném ročníku z dětí 1., 2. a 3. ročníku, v němž měli žáci možnost pracovat na písních napříč ročníky podle zájmu. S písněmi se ve třídách pracovalo v průběhu října a listopadu roku 2022 nejvíce v dotaci 3 – 4 vyučovacími hodinami.

5.1. Výsledky dotazníkového šetření

Výzkum proběhl empirickou metodou pedagogického experimentu a pozorování, přičemž jeho výsledek byl zaznamenán formou dotazníku vyplněného učitelem, na jehož základě byla ověřena hypotéza, že forma dětské písně zpracovávající učivo vyjmenovaných slov napomáhá k jeho efektivnějšímu zapamatování. Učitel během experimentu systematicky vnímal přirozený průběh výchovných jevů a procesů, které pak objektivně posoudil. Objektem pozorování byli v tomto případě žáci vybraných tříd, v nichž se učivo vyjmenovaných slov právě probíralo.

Dotazník obsahoval celkem 15 položek a byl určen učitelům, kteří s písněmi ve svých třídách pracovali. Učitelé jej vyplnili až po několika hodinách výuky s písněmi, kdy byli schopni podat objektivní zpětnou vazbu. Ověřování se zúčastnilo celkem deset tříd, tj. deset učitelů a dva asistenti, se všemi probíhala emailová komunikace. Návratnost dotazníku byla stoprocentní.

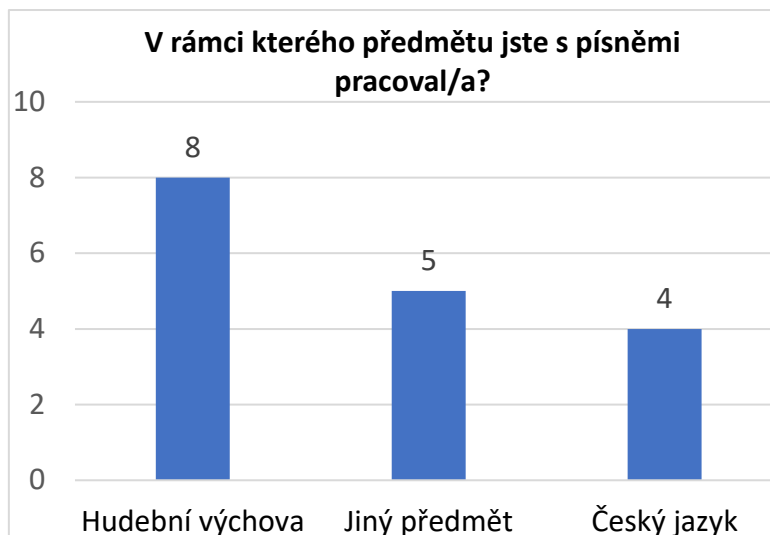
V první části dotazníku byla identifikována škola a ročník, ve kterých učitel s písněmi pracoval, jaké písně využil a jaké učební zdroje k tomu uplatil. Následně učitelé na základě dotazníkové otázky popsali, s jakými konkrétními písněmi pracovali a se kterou písní se jim pracovalo nejsnáze či naopak nejobtížněji a proč. Učitelé také hodnotili náměty na aktivity s písněmi, tzn. využili-li je, jakým způsobem se v praxi ověřily apod. Druhá část dotazníku se zaměřovala na zájem a aktivitu žáků při práci s písněmi. Na závěr učitelé vyjadřovali svůj názor nad přínosem písní v kontextu učiva vyjmenovaných slov ve výuce a vypisovali svá doporučení pro další užití v praxi.

5.2. Výsledky ověření

Uplatnění písní s vyjmenovanými slovy bylo ověřováno, jak již bylo zmíněno, ve školní praxi. Tato podkapitola přináší výsledky dotazníku vyplňovaného učiteli, kteří písně ve své výuce využili.

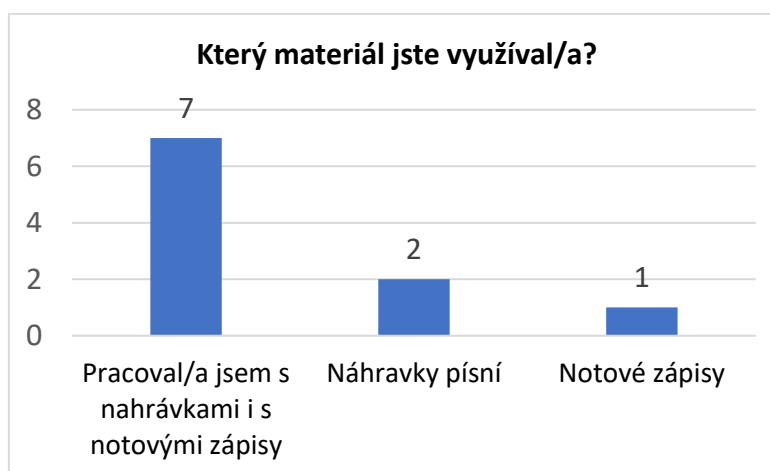
První a druhá otázka sloužila k identifikaci školy a ročníku, ve kterém učitel s písněmi pracoval. Tyto informace byly uvedeny na začátku této kapitoly. Dotazníkové otázky s volnou odpovědí nejsou v této kapitole rovněž graficky doloženy, ale jejich výsledky jsou sumarizovány v souvislém textu.

Na otázku, v jakém vyučovacím předmětu byly písně využívány, lze odpovědět následovně – viz obr. 20. S písněmi se nejčastěji pracovalo v hodinách hudební výchovy. Písně se dále využily v jiných předmětech, například výtvarné výchově či tělocviku, pouze čtyři třídy z deseti dotázaných využívaly písně v hodinách českého jazyka.

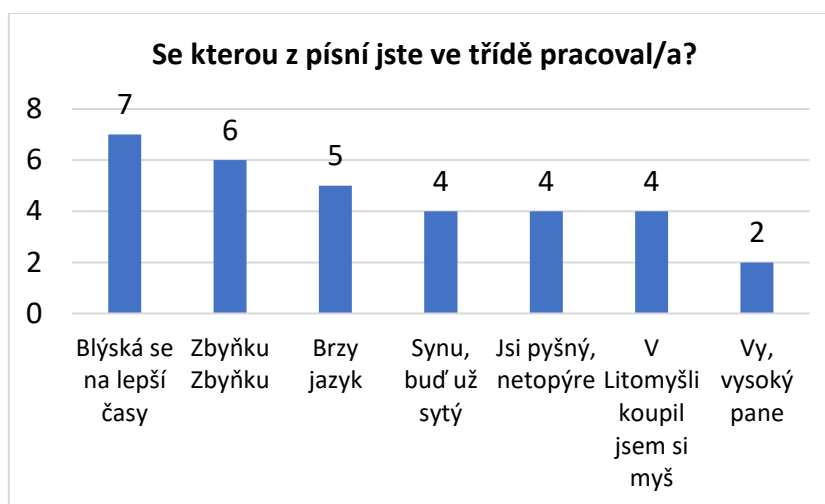
Obr. č. 20 – Sloupcový graf zobrazující předměty, v nichž se pracovalo s písněmi

Učitelé využívali předložené učební materiály, nahrávky i notové a instrumentální zápisy, viz obr. č. 21. Kromě nich byli učitelé využíváni další pomůcky, například obrázkové karty s vyjmenovanými slovy k vysvětlení významu, web www.skolakov.eu a další didaktický materiál, který učitelé měli ve třídách. Někteří z nich si na základě písní vytvořili vlastní pomůcky, například vytištěný a zvětšený notový zápis s textem písně, který se zavěsil na tabuli, a ve kterém žáci kromě zaznačení vyjmenovaných slov určovali délku not, melodii, rytmus, hledali rýmy apod. Také byly učitelé vytvořeny pracovní listy, kde byl přepsán text písně s mezerami pro doplnění dlouhého nebo krátkého ypsilonu v příslušném vyjmenovaném slově, viz příloha č. 5.

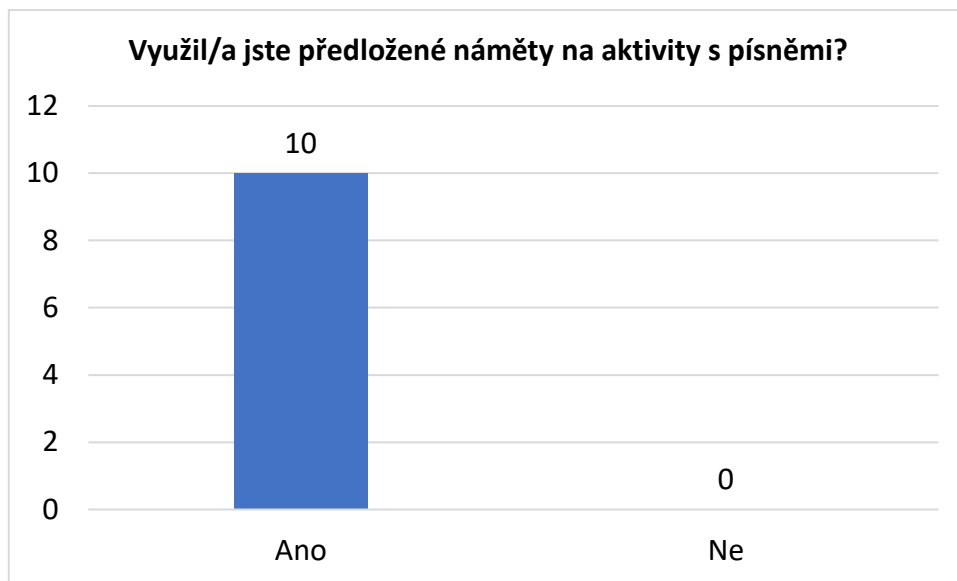
Obr. č. 21 – Sloupcový graf četnosti užití materiálů

Ve třídách se nejvíce pracovalo, jak lze vidět na přiloženém grafu – viz obr. 22, s písní vyjmenovaných slov po L *Blýská se na lepší časy*, následně s písněmi vyjmenovaných slov po B *Zbyňku Zbyňku* a vyjmenovaných slov po Z *Brzy jazyk*. S ostatními písněmi se pracovalo především ve starších ročnících, neboť tam byly všechny řady vyjmenovaných slov dříve probrány, a tudíž se prostřednictvím práce s písněmi učivo opakovalo. V ostatních třídách se učivo dotyčných řad vyjmenovaných slov zrovna začínalo a věnovalo se jim proto více času.

Obr. č. 22 – Sloupcový graf četnosti práce s písní

Mimo nahrávky a notové zápisy využívali všichni učitelé i předložené náměty na aktivity. Kromě samotné hudební interpretace písně byly využity náměty výtvarné, viz příloha č. 4, dále pohybové, instrumentální, poslechové i pěvecké. Na práci s konkrétní písní měli učitelé v dotazníku prostor reagovat dle vlastní potřeby.

Obr. č. 23 – Sloupcový graf četnosti využití námětů

Píseň *Zbyňku Zbyňku* se ve třetí třídě na ZŠ Sever jevila pro žáky jako nejméně obtížná. Naopak učitel pátého ročníku na Cyrilometodějské vnímal riziko, že by mohla děti motivovat k nadávkám, byl-li by ve třídě žák jménem Zbyněk. Tento podnět nezávisle vznesli i dva další učitelé. Ve smíšeném 1. - 3. ročníku Kouzelných škol bylo třeba píseň o jeden tón posunout dolů, neboť originální tónina rozsahu žáků nevyhovovala. Na Základní škole logopedické žákům připadala píseň zábavná a zapamatovatelná a nebylo dle slov učitele těžké je motivovat k práci, v tomto případě k podtrhování vyjmenovaných slov současně s poslechem nahrávky, kterou učitel pouštěl po částech, aby žáci bez problémů stíhali.

Při poslechu písně *Blýská se na lepší časy* žáci na ZŠ Šeberov nejprve úspěšně odhalili slyšené hudební nástroje v nahrávce. Při samotné interpretaci bylo na rozdíl od jiných písní zapotřebí věnovat pozornost rytmu, který se nejevil žákům intuitivně, konkrétně osminové pomlce na začátku refrénu. U částí prováděných formou ozvěny zvládali žáci začátky taktů bez zaváhání. V Kouzelných školách tato píseň na vyjmenovaná slova po L naopak inspirovala učitele k mnohým interpretačním nápadům, např. k práci s hlasitostí a dynamikou ve frázi „a tak chodím tiše“ apod., viz příloha č. 3, nahrávka č. 1. Ve třetím ročníku na Cyrilometodějské se v písni *Blýská se na lepší časy* opět využil námět hry na ozvěnu, kdy jeden žák předzpívává a ostatní opakují. V pátém ročníku se kromě hudební interpretace písně žáci zabývali i obsahem textu. Řešily se fráze „blýskat se na lepší časy“ a zda je pravda, že se s lysými lýtky

plave rychleji. Obecně se píseň ve všech třídách těšila oblibě žáků a pracovalo se s ní dle dotazníku bez větších problémů.

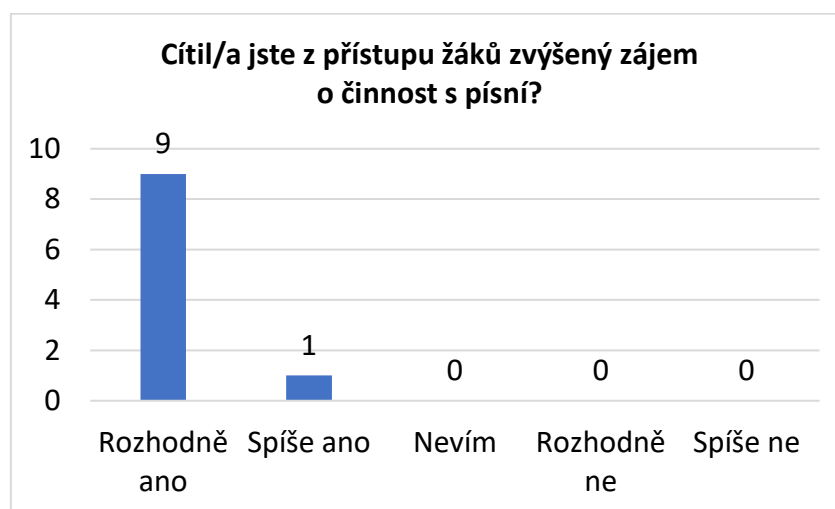
V písni vyjmenovaných slov po M *V Litomyšli koupil jsem si myš* byl pro žáky smíšeného ročníku navržený dvojhlas příliš obtížný, učitel proto zvolil střídání dvou skupinek po verších, viz příloha č. 3, nahrávka č. 3. Na ZŠ Sever považovali žáci píseň za příliš smutnou, pracovalo se s ní proto obtížněji. Píseň dle dotazníku žáky bavila méně v porovnání s ostatními písněmi, ale ani s touto písní nenastala při práci s ní výrazná komplikace.

Píseň zpracovávající vyjmenovaná slova po P, *Jsi pyšný, netopýře*, se těšila velké oblibě na Cyrilometodějské. Byl zde využit navržený instrumentální doprovod, přičemž kromě navržených nástrojů žáci použili i boomwhackery. Ve smíšeném 1. - 3. ročníku Kouzelných škol bylo nutné píseň opět transponovat z důvodu nevyhovující originální tóniny, tentokrát o tři tóny níže. Na ZŠ Sever žáci začínali práci s písní společným čtením textu, přičemž se měli postavit pokaždé, když v textu zaznělo vyjmenované slovo. V jednom z dotazovaných třetích ročníků si žáci práci s písní rovněž velmi oblíbili, ačkoliv učitel usuzoval, že je pro ně obsah textu málo srozumitelný.

U písni *Synu, buď už sytý* byl rovněž využit instrumentální doprovod spolu s boomwhackery. Učitelé se shodují, že tato píseň bavila děti především z hlediska obsahové náplně textu, ostatně jak je patrné i z výtvarných výtvorů žáků pátého ročníku, jejichž náměty si volili žáci dobrovolně, viz příloha č. 4, obrázky 2, 6, 7 a 8. Učitel zde přišel s vlastním postupem, při němž si měli žáci ve skupince měli zvolit jedno z písmen obojetných souhlásek. Poté si vyslechli všechny písničky a následně výtvarně ztvárnili příběh své vybrané písni. Po vytvoření všech obrázků vzájemně hádali, o kterou píseň jde. Stejně tak žáci písni dramatizovali. K písni *Synu, buď už sytý* se rovněž pojí pohybová aktivita „Uteč jedlíkovi“, která byla žáky velmi oblíbená a v dotazníku se zmínila hned několikrát. Z dalších navržených pohybových aktivit se dle dotazníků v souvislosti s písněmi mezi žáky prosadila Hra na schovaný předmět navržená k písni *Zbyňku Zbyňku* a Hra na divoký západ z námětů na pohybové aktivity k písni *Vy, vysoký pane*. Poslední zmiňovaná píseň nebyla v dotaznících v pozitivním ani negativním kontextu, ačkoliv se s ní pracovalo ve dvou třídách. Dá se tedy usoudit, že s písní nebyly problémy, ale zároveň žáky výrazně nezaujala.

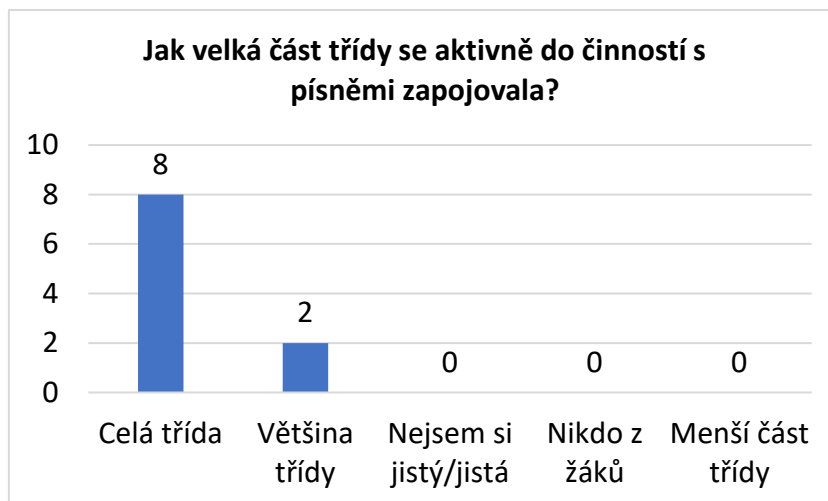
S velkou oblibou učitelů i žáků se setkala poslední píseň ze souboru zpracovávající vyjmenovaná slova po Z, *Brzy jazyk*. Ve smíšeném ročníku dle slov učitele žáky píseň spontánně rozezpívala a rádi ji instrumentálně ve dvou skupinách doprovázeli dle předloženého notového záznamu. Do písně si na základě předloženého instrumentálního doprovodu přidali i tleskání, viz. příloha č. 3, nahrávka č. 2. Paní učitelka třetí třídy ze Základní školy Šeberov uvádí, že u písně *Brzy jazyk* žáci po poslechu diskutovali o specifikách čardáše a odhalovali slyšené nástroje. Také píseň zpívali a zpěv doplnili hrou na tělo. Naučili se jeden z kroků užívaných v čardáši a s nahrávkou si zatančili. Čardáš si oblíbili i chlapci, při němž mohli tančit kozáček⁸⁵. Zde se s písní rovněž pracovalo nejsnáze, neboť byla pro žáky rytmicky intuitivnější než některé jiné písně.

V oblasti celkového hodnocení aktivity a zájmu žáků byli učitelé jednotní. Na základě výsledků dotazníku lze soudit, že žáci všech zapojených tříd jeví o práci s písněmi přirozený zájem a činností se rádi účastnili – viz. obr. č. 24 a 25.

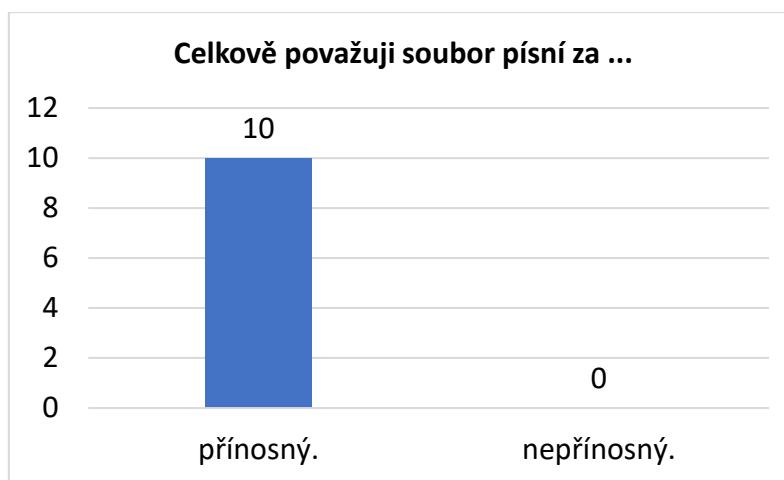
Obr. č. 24 – Sloupcový graf zájmu žáků o činnost s písní

⁸⁵ Tradiční ukrajinský lidový tanec

Obr. č. 25 – Sloupcový graf aktivity žáků při činnostech s písní

Stejně tak lze z výpovědi učitelů označit písně za přínosné – viz obr. č. 26. Z dotazníku vyplývá, že učitelé hodnotí písně a s nimi spojené aktivity za smysluplné v kontextu lepšího zapamatování vyjmenovaných slov.

Obr. č. 26 – Sloupcový graf přínosnosti

Obr. č. 27 – Sloupcový graf smyslu užití písní za účelem lepšího zapamatování vyjmenovaných slov

Dotazovaní učitelé v dotazníkových otázkách s volnou odpovědí předkládají náměty na zlepšení efektivity písní samotných a aktivit k nim navržených. Píseň *Zbyňku Zbyňku* skýtá podle učitelů z Cyrilometodějské již zmíněné riziko, které by se mohlo týkat žáka jménem Zbyněk, doporučují změnit alespoň začátek písně, kde je Zbyněk označen jako „dobytek“. Text by mohl působit pozitivněji. Dále předkládá paní učitelka z Prahy zkušenost, kdy byla vyjmenovaná slova v písních pro žáky příliš skryta a byla nucena je zvýraznit dalšími aktivitami, např. zvedání rukou, když slovo v písni zazní apod. Většina z jejich žáků si totiž slova skrytá v příběhu ze začátku seznamování s učivem sama od ostatních slov neoddělila a nevědomila si jejich význam v právě probíraném učivu. Učitel ze ZŠ Sever doporučuje přidat k písním pantomimický doprovod. U písně *Brzy jazyk*, konkrétně při slově „brzy“ poťukat dvěma prsty na ruku na imaginární hodinky, při slově „jazyk“ ukázat na pusku, u slova „nazývat se“ vzpažit a při slově „Ruzyně“ upažit a mávat rukama jako symboliku letu. Při stále zrychlujícím pohybu se pantomima ke konci nahrávky nedá stihnout, což pro třídu vyznívalo komicky a velmi je to bavilo. Stejným způsobem se dá využít i pohyb po třídě v závislosti na zrychlující se tempo. Podobný pantomimický prvek navrhuje i u písně *Synu, buď už sytý*. Učiteli třetího ročníku z Cyrilometodějské přinášely předložené náměty na činnosti s písněmi další nápady, které na základě své zkušenosti z praxe také doporučuje, např. Hra na zesilovač, v níž děti reagují hlasitostí zpěvu na gesta učitele, malování vyjmenovaných slov pod notový zápis apod.

Na základě výsledků výzkumu lze obecně potvrdit, že dotazovaní učitelé shledávají písně jako přínosné a smysluplné. Zájem jejich žáků o práci s písněmi byl zřejmý a navzdory

občasným nedostatkům mají písně potenciál žáky v oblasti učiva vyjmenovaných slov přirozenou a hravou cestou vzdělávat.

6. Diskuse a doporučení do praxe

Realizace ověření souboru písní s vyjmenovanými slovy se úspěšně vydařila. Jak již bylo uvedeno, vedle vlastní didaktické práce s písněmi učitelé následně vyplnili dotazník. Z něj bylo možné vyčíst mnohé informace. Dotazník umožňoval učitelům vyjádřit se k písním dle jejich vlastní potřeby. To způsobilo, že někteří učitelé popsali své zkušenosti podrobně a někteří naopak stroze. V tomto ohledu mohlo být zajímavé požádat učitele kromě vyplnění dotazníku i o obrazový či zvukový záznam z výuky, na jehož základě by bylo možné si z reakcí žáků udělat komplexnější hodnocení. Dostatečný výzkumný vzorek, kterým se stalo celkem deset tříd, nám přesto umožňuje pokusit se o objektivní pohled na navržený soubor písní a k němu přidružené aktivity.

Dle dotazníku byly nejvíce využívány nahrávky společně s notovými záznamy, což v případě pro děti i učitele neznámých písní dává smysl. Nejlépe se lze s písní seznámit jejím poslechem, práci s ní pak ulehčují přidružené materiály. Nejčastější využití v hodinách hudební výchovy rovněž není překvapivé, písně a aktivity vybízely spíše k hudebním činnostem než k těm spojených s českým jazykem. Vzhledem ale ke zmiňovaným aktivitám v kapitole 6 lze potvrdit, že se dá s písněmi efektivně a přirozeně pracovat v rámci mezipředmětového propojení.

Tři učitelé nezávisle na sobě usuzují, že píseň *Zbyňku Zbyňku* by mohla být svým obsahem nevhodná v třídním kolektivu, v němž by se objevil žák jménem Zbyněk. Návrh změnit text písně je jistě podnětný. Stačí pouze pozměnit pár slov a z nepořádného spolubydlícího Zbyňka se stane člověk, který dal svému kamarádovi na hlídání do bytu několik zvířat:

Bydlím v bytě s dobyt看em, co tu nechal Zbyněk.

Ten tu hýbe nábytkem, buď bystřejší Zbyněk.

Zbyňku, Zbyňku, zase zle je,

hled' na lidské obyčeje,

Zbyňku, Zbyňku, já zlost mám,

chci tu bydlet v bytě sám, chci tu bydlet v bytě sám.

V poslední sloce pak už zbývá pozměnit pouze jedno slovo, aby text dával v celkovém vyznění smysl:

*Zbyněk odstěhoval je prý do Přibyslavi,
obyvatel příbytku jsem sám, a tak slavím.*

Pozměněné notové zápisy i nahrávku písně *Zbyňku Zbyňku* lze nalézt mezi ostatními materiály k písni. Ačkoliv měla problémy s originálním rozsahem písně pouze jedna třída, přiložen je i notový záznam písně transponovaný o požadovaný tón níže pro případnou potřebu učitele.

V písni *Blýská se na lepší časy* se ukázala problematická osminová pomlka na začátku frází. Na tento problém bylo poukázáno na ZŠ Šeberov a také lze zřetelně slyšet v záznamu z vyučování z Kouzelných škol, kdy žáci přirozeně začínají zpívat fráze na první dobu, viz příloha č. 3, nahrávka č. 2. Jednotlivé fráze opět lze prodloužit tak, aby začínaly na první době. Opravené notové zápisy a nahrávka písně jsou i v tomto případě přiloženy k ostatním písni, učitel tak může využít obě varianty. Práci s hlasitostí zpěvu a dynamikou této písně, kterou aplikoval učitel na Kouzelných školách, lze použít i do budoucna u jiných písni a je to dobrý námět. Nasnadě také bylo probrat s dětmi, co znamená fráze „blýskat se na lepší časy“, jak bylo uvedeno v námětech na poslechové aktivity s písni. Dle dotazníku se tak dělo ve třetím ročníku Cyrilometodějské církevní základní školy. Naopak v pátém ročníku téže školy můžeme vidět na výtvarném zpracování inspirujícím se touto písni, viz příloha č. 4, obr. 4, že žák doslova popsal, že se blýská. Dalším výrazným prvkem je na malbě řeka, která má nejspíš znázorňovat žákovu asociaci, že něco plyne, což vychází z verše „nechme to plynout, asi“. Těžko v tomto případě určit, zda se fráze žákům vysvětlila, či si ji žák autorsky zpracoval. Rozhodně se jedná o velmi originální zpracování písně a lze tvrdit, že žáka zaujala.

Píseň *V Litomyšli koupil jsem si myš* je dle zpětné vazby učitelů pro žáky nepřilíživě zajímavá. Lze to přisuzovat melancholickému klavírnímu pomalému doprovodu, který není pro žáky příliš atraktivní, nebo také tomu, že píseň sestává ze tří slok bez refrénu, který si žáci u ostatních písni oblíbili. V tomto případě by se dal doprovod písně rychleji frázovat a zároveň

by bylo možné píseň doplnit o jednoduchý refrén, hrozí ale potom riziko přílišné délky písně, přičemž by mohla žáková pozornost opět klesat. Ve smíšeném ročníku Kouzelných škol ale píseň žáky bavila a dá se předpokládat, že se s ní do budoucna bude pracovat, viz příloha č. 3, nahr. č. 3.

V písni *Jsi pyšný, netopýře* se nabízí na základě zkušenosti ve smíšeném ročníku Kouzelných škol opět transponovat dolů, tentokrát o tři tóny z původní tóniny A moll do E moll. Pozměněné notové zápisy jsou přiloženy ke zbytku materiálu. Píseň se v ostatních třídách nicméně jevila funkční, ačkoliv byl jedním učitelem vytknut pro žáka těžko srozumitelný obsah písně. V tomto ohledu by neměl být problém, pokud je s žáky text na základě poslechu písně předem prodiskutován, jak je doporučeno v poslechových činnostech k písni. Složitějším frázím jako „kopyto jsi kvůli pýše“ či „až se luna zatřpytí“ by žák po vysvětlení měl porozumět.

Práce s písni *Synu, buď už sytý* se na základě ověření ve třídách jeví jako funkční a bezproblémová. Způsobeno je to nejspíš chytlavým a jednoduchým refrénem a pro žáka zábavným obsahem textu. Také taneční aranž nahrávky mohla přispět k všeobecné líbivosti písně, díky čemuž byli žáci k práci přirozeně motivováni. Naopak píseň *Vy, vysoký pane* se z hlediska reakcí z dotazníku pohybuje v oblasti, ze které nelze jednoznačně zhodnotit její funkčnost. Učitelům byla dána volnost pracovat s písněmi dle potřeby, což se projevilo na tom, že některé písně byly s žáky vyzkoušeny vícekrát než jiné. U naposledy jmenované písně lze tedy pouze předpokládat, že se ve dvou třídách s písni pracovalo bez potíží vzhledem k absenci kritické zpětné vazby, viz obr. 23.

Píseň *Brzy jazyk* naopak vykazuje mnohonásobnou zpětnou vazbu, z níž lze tvrdit, že je práce s touto písni pro žáky velmi atraktivní. Lze to přisuzovat jednoduchosti, kterou na rozdíl od jiných písní umožňoval nízký počet vyjmenovaných slov v řadě po Z, a tím pádem i možnou variabilitou tempa a dalších aspektů písně, se kterými může učitel pracovat. Píseň rovněž vybízí k rychlým pohybovým aktivitám, které mají žáci mladšího školního věku rádi. Doporučená pantomima je podnětný nápad, žák si význam slov i pohybově vstíjí a určitě by neměla mezi hudebními činnostmi s písni chybět.

V reakci na doporučení učitele ze ZŠ Šeberov ohledně upozadění vyjmenovaných slov v kontextu celé písně nutno říci, že se předpokládá, že před prací s písněmi jsou žáci s významem vyjmenovaných slov a jejich tvary důvěrně seznámeni, viz. úvod do kapitoly 4.2,

který byl spolu s materiály učitelům rovněž dodán. Uvědomění si vyjmenovaných slov pak mohou podpořit aktivity, které učitelé přirozeně využívali, například podtrhávání vyjmenovaných slov v textu, zvedání rukou či pomocných karet pokaždé, když nějaké vyjmenované slovo v písni zazní apod.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo zmapovat oblast problematiky dětských písní v mezipředmětové vazbě s českým jazykem a učivem vyjmenovaných slov ve výuce a navrhnout vlastní postupy v této oblasti, tedy vytvořit písně zpracovávající učivo vyjmenovaných slov s příslušnými náměty na aktivity, a ty následně ověřit v pilotních hodinách na základních školách.

Pro potřeby diplomové práce byl vytvořen soubor sedmi písní s vyjmenovanými slovy, které měly dle teoretického výzkumu splňovat potřeby dítěte. Ty byly v dostatečně kvalitě a s patřičnými aranžemi zvukově zaznamenány tak, aby nahrávky byly ve výuce volně použitelné. Každá píseň byla vybavena notovými zápisy pro hlasový i instrumentální doprovod a náměty na hudební i nehudební činnosti, které lze s žáky využít. Tento soubor byl poskytnut deseti třídám, v nichž učitelé s písněmi dle svých preferencí pracovali nejen v hodinách hudební výchovy, ale v hodinách tělocviku, výtvarné výchovy a českého jazyka. Dá se tedy hovořit i o úspěšném užití písní v mezipředmětových vazbách.

Dle zpětné vazby učitelů po určité době práce s písněmi ve třídě lze považovat písně za smysluplné a přínosné. Poukazuje na to mimo jiné jejich častý dotaz, zda mohou písně poskytnout k užití do ostatních tříd. Z těchto reakcí lze vyvodit, že by soubor písní s příloženými materiály mohl do budoucna pomáhat učitelům zpestřovat výuku a zároveň pomáhat žákům osvojit učivo vyjmenovaných slov, které pro ně může být často komplikované k zapamatování.

V blízké době budou písně kvalitněji zvukově zaznamenány pod profesionálním dozorem, přičemž písně obsahující sborové party budou přezpívány dětskými zpěváky a zvukové samplý budou nahrazeny živými hudebními nástroji. Tyto nahrávky a materiál k nim bude poskytnut učitelům k volnému užití ve výuce skrze vybranou internetovou platformu.

Seznam použitých informačních zdrojů

BARTOŇ, Hanuš, MALINA, Jaroslav, ed. *Ilja Hurník*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 1995. Osobnosti (Nadace Universitas Masarykiana). ISBN 80-85834-03-0.

BONUŠ, František. *Lidová píseň a její tradice*. Ilustroval Mikoláš ALEŠ. Praha: Osvěta, 1952. Edice přednášek pro osvětové besedy, Sv. 63.

BOŽOVIČ, Lidija Il'jinična. *Kapitoly z dětské psychologie: mladší školní věk*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953. Pedagogické aktuality (SPN). cit. In: GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů.

BRABCOVÁ, Radoslava. Didaktika českého jazyka pro studující oboru učitelství na prvním stupni základní školy. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 25-31 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-4251-0.

BUDIGOVÁ, Petra. *Mezipředmětové vztahy v hodinách hudební výchovy a anglického jazyka*. 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Tichá, Alena.

BURNEY, Charles. *Hudební cestopis 18. věku*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1966. Hudba v zrcadle doby (Státní hudební vydavatelství).

ČERNÁ, Melanie. *Teoretické reflexe hudební výchovy. Implementace hudební výchovy do dalších vzdělávacích oblastí na 1.stupni*. 2016. roč. 12, č. 2. ISSN1803-1331.

ČERMÁKOVÁ, Dana. *Fenomén Zdeněk Svěrák*. Druhé doplněné vydání. [Praha]: Imagination of People, 2012. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-87685-04-4.

DUZBABA, Oldřich. *Vybrané kapitoly z hudební pedagogiky a didaktiky hudební výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-165-6.

GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum (Supraphon).

GREGOR, Vladimír. *Česká dětská píseň umělá: píseň jednohlasá s průvodem klavíru, houslí nebo orchestru*. Praha: t. Mír, 1959. Knižnice Hudebních rozhledů.

GROUT, Donald Jay. *A History of Western Music*. New York: W.W. Norton and Company, 1960.

HÁJKOVÁ, Eva. *Kapitoly z didaktiky českého jazyka pro 1. stupeň ZŠ*. [Praha]: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2021. ISBN 978-80-7603-268-2.

HENDRICH, J. *Úvod do obecné pedagogiky*. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví, 1946. ISBN neuvedeno.

HERDEN, J. *Hudba pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

HORÁK, Vladimír a Vladimír KOULA. *Hudba pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

HURNÍK, Ilja, EBEN, Petr. *Česká Orffova škola, I. začátky*. Praha: Edition Supraphon, 1982.
KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské: povinná četba pro pedagogické školy - třídy pro přípravu učitelek mateřských škol*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.

MAZUREK, Jan. *Hudba pro děti a mládež*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1984.

PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2.

RAUVOLF, Josef. *Hledání Jaromíra Nohavici*. V Řitce: Daranus, 2007. ISBN 978-80-86983-25-7.

STARÝ, Karel a Martin RUSEK. *Rozvoj mezipředmětových vztahů ve škole: Metodický materiál pro učitele*. 2019. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta: Univerzita Karlova, 2019. ISBN 978-80-7603-100-5.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6. s. 403.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

VLADYKA, Petr. *Učení a paměť pravou hemisférou: zkuste to jinak*. Praha: Knižní klub, 2018. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-6064-8.

Internetové zdroje:

Acoustica Mixcraft 8. *www.soundonsound.com* [online]. Cambridge, England: SOS Publications Group, 2017 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.soundonsound.com/reviews/acoustica-mixcraft-8>

DOLEŽALOVÁ, Kamila. Vyjmenovaná slova v učivu na 1. stupni ZŠ [online]. Brno, 2007 [cit. 2022-09-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/rtwsk/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Květoslava KLÍMOVÁ.

Frontman. Magazín pro aktivní muzikanty [online]. Praha: © AUDIO PARTNER s.r.o., 2013 - [cit. 19.10.2016]. ISSN. Dostupné z: <https://www.frontman.cz/jak-vybrat-monitory-domaciho-studia>

Hudba pro děti a mládež. *Jamusica* [online]. JAMU, Brno: Jamusica, 2018 [cit. 2022-11-18]. Dostupné z: <https://jamusica.jamu.cz/?p=478>

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 22. 9. 2022. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Jaroslav Uhlíř. *FDb.cz: Filmová databáze* [online]. Praha: HyperMedia, 2003 [cit. 2022-10-03]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/22297-jaroslav-uhlir.html>

LIŠKOVÁ, Marie. HUDEBNÍ ČINNOSTI pro předškolní vzdělávání: Návik písní. *Metodický portál: Články* [online]. 26. 03. 2013, [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/16933/HUDEBNI-CINNOSTI-PRO-PREDSKOLNI-VZDELAVANI-NACVIK-PISNI.html>. ISSN 1802-4785.

Magazín Disk. *Magazín Disk* [online]. Praha: DISK Systems, 2022 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: <https://1url.cz/OrGFA>

MuseScore. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/MuseScore>

Nord Stage 3. *www.nordkeyboards.com* [online]. Stockholm, Sweden: Clavia Digital Musical Instruments AB, 2022 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.nordkeyboards.com/products/nord-stage-3>

Otoman Studio. *Otoman Studio* [online]. Praha: oToman Studio, 2019 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: <http://otomanstudio.cz/mastering-a-mix-jaky-je-mezi-nimi-rozdil/>

Petr Skoumal. *Supraphonline* [online]. Praha: Supraphon, 2011 [cit. 2022-10-03]. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/umelec/4-petr-skoumal>

Splice (platform). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2022 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Splice_\(platform\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Splice_(platform))

Společnost Pavla Jurkoviče [online]. Praha: Společnost Pavla Jurkoviče, 2016 [cit. 2022-10-03]. Dostupné z: <https://www.paveljurkovic.cz/>

STECOVÁ, Anežka. Populární hudba a informální učení – reflexe britského přístupu v hudební výchově a možná aplikace v kontextu českého školství [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2022-09-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/jypnfh/>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Gabriela Všetická, Ph.D.

UR44C. *www.steinberg.net* [online]. Hamburg, Germany: Steinberg Media Technologies, 2022 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.steinberg.net/audio-interfaces/ur44c/>

VĚTROVEC, Zdeněk. Dětská píseň umělá a její využití ve výuce na 1. stupni ZŠ [online]. Brno, 2010 [cit. 2022-09-22]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/g1ukw/>. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Judita KUČEROVÁ.

Seznam obrázků:

Obr. č. 1: *Rybova píseň Ukolébavka ze sbírky Dvanáct nových českých písní ode mne opět do muziky uvedených (1808)*

Obr. č. 2: *Píseň Františka Michla na verše Karla Vinařického, Tluče bubeníček*

Obr. č. 3: *Malátova píseň Vlaštovky táhnou na text J. V. Sládka*

Obr. č. 4 – *Notový zápis písně Zbyňku Zbyňku*

Obr. č. 5 – *Notový zápis písně Zbyňku Zbyňku, dva hlasy*

Obr. č. 6 – *Notový zápis písně Zbyňku Zbyňku, instrumentální doprovod písně*

Obr. č. 7 – *Notový zápis písně Blýská se na lepší časy*

Obr. č. 8 – *Notový zápis písně V Litomyšli koupil jsem si myš*

Obr. č. 9 – *Notový zápis písně V Litomyšli koupil jsem si myš, dva hlasy*

Obr. č. 10 – *Notový zápis písně V Litomyšli koupil jsem si myš, instrumentální doprovod písně*

Obr. č. 11 – *Notový zápis písně Jsi pyšný, netopýre*

Obr. č. 12 – *Notový zápis písně Jsi pyšný, netopýre, instrumentální doprovod písně*

Obr. č. 13 – *Notový zápis písně Synu, buď už sytý*

Obr. č. 14 – *Notový zápis písně Synu, buď už sytý, dva hlasy*

Obr. č. 15 – *Notový zápis písně Synu, buď už sytý, instrumentální doprovod písně*

Obr. č. 16 – *Notový zápis písně Vy, vysoký pane*

Obr. č. 17 – *Notový zápis písně Vy, vysoký pane, instrumentální doprovod písně*

Obr. č. 18 – *Notový zápis písně Brzy jazyk*

Obr. č. 19 – *Notový zápis písně Brzy jazyk, instrumentální doprovod písně*

Obr. č. 20 – *Sloupcový graf zobrazující předměty, v nichž se pracovalo s písněmi*

Obr. č. 21 – *Sloupcový graf četnosti užití materiálů*

Obr. č. 22 – *Sloupcový graf četnosti práce s písní*

Obr. č. 23 – *Sloupcový graf četnosti využití námětů*

Obr. č. 24 – *Sloupcový graf zájmu žáků o činnost s písní*

Obr. č. 25 – *Sloupcový graf aktivity žáků při činnostech s písní*

Obr. č. 26 – *Sloupcový graf přínosnosti*

Obr. č. 27 – *Sloupcový graf smyslu užití písní za účelem lepšího zapamatování vyjmenovaných slov*

Seznam příloh

Příloha č. 1: Notový zpěvník – *příloha přiložena ve formě samostatného souboru*

Příloha č. 2: Nahrávky písní – *příloha přiložena ve formě samostatného souboru*

Příloha č. 3: Záznamy z vyučování – *příloha přiložena ve formě samostatného souboru*

Příloha č. 4: Obrázky z výtvarné výchovy

Příloha č. 5: Pracovní listy k písni

Příloha č. 4: Obrázky z výtvarné výchovy

Obr. 1 – Obrázek inspirovaný písní Zbyňku Zbyňku

Obr. 2 – Obrázek inspirovaný písní Synu, buď už sytý

Obr. 3 – Obrázek inspirovaný písní Brzy jazyk

Obr. 4 – Obrázek inspirovaný písní Blýská se na lepší časy

Obr. 5 – Obrázek inspirovaný písní Jsi pyšný, netopýře

Obr. 6 – Obrázek inspirovaný písní Synu, buď už sytý

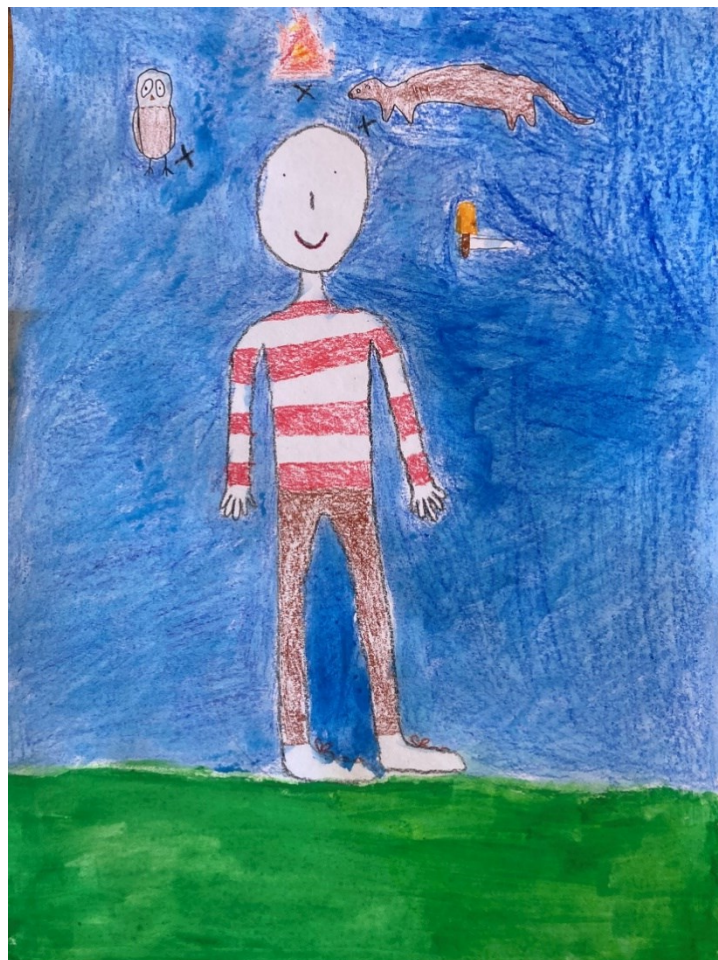
Obr. 7 – Obrázek inspirovaný písní Synu, buď už sytý

Obr. 8 – Obrázek inspirovaný písní Synu, buď už sytý

Obr. 9 – Obrázek inspirovaný písní Zbyňku Zbyňku

Obr. 10 – Obrázek inspirovaný písní Vy, vysoký pane

Příloha č. 5: Pracovní listy k písním

ZBYŇKU, ZBYŇKU

B_DLÍM V B_TĚ S DOB_TKEM,

JMENUJE SE ZB_NĚK.

POŘÁD HÝBE NÁB_TKEM,

NENÍ B_STRÝ ZB_NĚK.

Ref:

ZB_NĚKU, ZB_NĚKU,

ZASE ZLE JE,

HLEĎ NA LIDSKÉ OB_ČEJE.

ZB_NĚKU, ZB_NĚKU,

JÁ ZLOST MÁM,

NEB_DLÍŠ TU V B_TĚ SÁM.

NEB_DLÍŠ TU V B_TĚ SÁM.

DOVEDL SI DO B_TU

KOB_LU A B_KA.

POKUD MAJÍ B_TI TU,

BUDU TI DÁL ŘÍKAT:

Ref:

ZB_ŇKU, ZB_ŇKU,

ZASE ZLE JE,

HLEĎ NA LIDSKÉ OB_ČEJE.

ZB_ŇKU, ZB_ŇKU,

JÁ ZLOST MÁM,

NEB_DLÍŠ TU V B_TĚ SÁM.

NEB_DLÍŠ TU V B_TĚ SÁM.

ZB_NĚK ODSTĚHOVAL SE,

PRÝ DO PŘIB_SLAVI,

OB_VATEL PŘÍB_TKU

JSEM SÁM A TAK SLAVÍM.

Ref:

ZB_ŇKU, ZB_ŇKU,

DOBŘE MĚ JE,

B_DLÍM SÁM A TO MĚ HŘEJE,

ZB_ŇKU, ZB_ŇKU,

RADOST MÁM,

ŽE TU B_DLÍM ZASE SÁM,

ŽE TU B_DLÍM ZASE SÁM.

BL_SKÁ SE NA LEPŠÍ ČASY

MÁM BOTY Z PL_ŠE

A TAK CHODÍM TIŠE.

MÁM NŮŠI Z L_KA,

TAHÁM SI V NÍ L_ŽE.

Ref:

BL_SKÁ SE NA LEPŠÍ ČASY,

NECHME TO PL_NOUT ASI.

MÁM BOTY Z PLYŠE.

NEPL_TVÁM SLOVY.

NEVZL_KÁM, CO VY?

PEL_NĚK POL_KÁM,

A JSEM JAKO NOVÝ.

Ref:

BL_SKÁ SE NA LEPŠÍ ČASY,

NECHME TO PL_NOUT ASI.

NEPL_TVÁM SLOVY.

RÁD PLAVU U ML_NA.

A MÁM L_SÁ L_TKA.

PAK TO PLAVE RYCHLEJC,

SL_ŠEL JSEM SE ŘÍKAT.

Ref:

BL_SKÁ SE NA LEPŠÍ ČASY,

NECHME TO PL_NOUT ASI.

RÁD PLAVU U ML_NA.

+

RÁD PLAVU U ML_NA.

RÁD PLAVU U ML_NA.

V LITOM_ŠLI KOUPIIL JSEM SI M_Š

V LITOM_ŠLI KOUPIIL JSEM SI M_Š.
M_SLEL JSEM, ŽE NECHÁ SE UM_T.
M_LIL JSEM SE, M_Š SE VYSM_KLA
A TAK TEĎKA NEMÁM ŽÁDNOU M_Š.

VE VYSOKÉM M_TĚ JE PRÝ HM_Z,
KTERÝ JE POTŘEBA VYM_TIT.
NACHOM_T JSEM SE TAM, HM_Z BYL PRYČ.
A TAK TEĎKA NEMÁM ANI HM_Z.

DM_CHEJ OHEŇ, ON SE ROZŠÍŘÍ.
MĚL JSEM VRABCE, TEĎ MÁM JEN CHM_ŘÍ.
HLEM_ŽDĚ TEĎ MÁM A RADŠI SI HO ZAM_KÁM,
M_TO NĚJAK ZVLÁDNEM, HLEM_ŽDI.
M_TO NĚJAK ZVLÁDNEM, HLEM_ŽDI.

JSI P_ŠNÝ, NETOP_RE

JSI P_ŠNÝ, NETOP_RE, KLOP_TNUL JSI O SLEP_ŠE.

JSI P_ŠNÝ, NETOP_RE, KLOP_TNUL JSI O SLEP_ŠE.

ANI JSI SE NEZAP_ŘIL, KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

ANI JSI SE NEZAP_ŘIL, KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

AŽ SE LUNA ZATŘP_TÍ, TAK ZPOZA P_RU VYSKOČÍM.

BUDEŠ P_KAT NETOP_RE, FOUKNU TI P_L DO OČÍ.

A TROCHU TĚ ROZČEP_ŘÍM, PAK DO P_TLE HODÍM,

BUDEŠ S P_SKEM ZAVŘENÝM TAM ZP_TOVAT PÁR HODIN.

JSI P_ŠNÝ, NETOP_RE, KLOP_TNUL JSI O SLEP_ŠE.

JSI P_ŠNÝ, NETOP_RE, KLOP_TNUL JSI O SLEP_ŠE.

ANI JSI SE NEZAP_ŘIL, KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

ANI JSI SE NEZAP_ŘIL, KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

KOP_TO JSI KVŮLI P_ŠE.

S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ

S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ, S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ,
SNĚDLS TOHO VÁŽNĚ DOST.

S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ, S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ,
SNĚDLS TOHO VÁŽNĚ DOST.

SNĚDLS MASO S_ROVÉ,
S_SLA, S_ČKA, S_KORY,
ZATO BĚŽNĚ S_NOVÉ
NEDOČKAJ SE PODPORY.

S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ, S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ,
SNĚDLS TOHO VÁŽNĚ DOST.

S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ, S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ,
SNĚDLS TOHO VÁŽNĚ DOST.

S_CHRAVÉ JE POČASÍ,
VENKU VŠECHNO US_CHÁ,
S_ČÍŠ NA MĚ A CPEŠ SI
S_PANÝ S_R DO BŘICHA.

S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ, S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ,
SNĚDLS TOHO VÁŽNĚ DOST.

S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ, S_NU, BUĎ UŽ S_TÝ,
SNĚDLS TOHO VÁŽNĚ DOST.

A DOST!

V_, V_SOKÝ PANE

V_, V_SOKÝ PANE,
CO V_T NEPŘESTANE,
MĚL BYSTE SI ZV_KAT,
ŽE VÁM LIDI BUDOU V_KAT,
KDYŽ VLASY MÁTE KOMPLET V_PADANÉ.

V_, V_SOKÝ PANE,
SPOUSTA VĚCÍ TEĎ SE VÁM NESTANE.
MĚL BYSTE SI V_SKAT JUCHŮŮ
A AŽ BUDETE NA VZDUCHU,
BUĎTE RÁD ZA VLASY V_PADANÉ.

DO VLASŮ VÁM NEPŘILÍTNE V_R,
V_DRA ŽV_KAT VÁM JE NEBUDE.
OD V_HNĚ VÁM VLASY NECHYTNOU,
V BEZPEČÍ TEĎ BUDETE VŠUDE. VŠUDE.

V_, V_SOKÝ PANE,
CO V_T NEPŘESTANE,
JAK V_ŽLE JSTE HUBENÝ,
TAK SNĚZTE NANUK STUDENÝ
A VŠECHNO BUDE ZAS JAK MALOVANÉ.
A VŠECHNO BUDE ZAS JAK MALOVANÉ.

BRZY JAZYK

BRZ_, JAZ_K, NAZ_VAT SE, RUZ_NĚ.

BRZ_, JAZ_K, NAZ_VAT SE, RUZ_NĚ.

JSOU TO JENOM ČTYŘI SLOVA,

TAK SI JE ŘEKNĚME ZNOVA:

BRZ_, JAZ_K, NAZ_VAT SE, RUZ_NĚ.